

การศึกษาและพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างองค์กรชุมชนเข้มแข็ง

กรณีศึกษา ตำบลวังชมพู อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

A Study on the development of a model on Community Empowerment

ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์ และคณะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ปี ๒๕๕๓

การศึกษาและพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างองค์กรชุมชนเข้มแข็ง

กรณีศึกษา ตำบลวังชมพู อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

A Study on the development of a model on Community Empowerment

ธีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์

ทัศนีย์ ปัทมสนธิ์

นนทชา ชัยทวิชธานันท์

จิตาภา คำตื้อ

พัชรินทร์ สุขเสริม

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ปี ๒๕๕๓

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยได้รับความอนุเคราะห์จากหลายฝ่าย ขอบพระคุณสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ สำหรับทุนสนับสนุนที่ใช้ในการวิจัย ขอขอบคุณกรรมการหมู่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน คณะกรรมการสตรีระดับหมู่บ้าน อาสาพัฒนาชุมชน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และชาวบ้านตำบลวังชมพูที่ให้ข้อมูล และทุกคนที่คอยให้ความช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจในงานวิจัยชิ้นนี้ สำเร็จลุล่วง ขอขอบคุณอาจารย์และเจ้าหน้าที่ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือการวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

คณะผู้วิจัย

- ชื่อโครงการวิจัย :** การศึกษาและพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างองค์กรชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษา ตำบลวังชมพู อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์
- ชื่อผู้วิจัย :** วีระภัทรา เอกผาชัยสวัสดิ์ (รองศาสตราจารย์), ทศนีย์ ปัทมสนธิ์ (ดร.), นนทชา ชัยทวิชานันท์, จิตภา คำตื้อ, พัชรินทร์ สุขเสริม
- หน่วยงาน :** คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
- ปีที่ทำการวิจัย :** พ.ศ. 2553

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ของชุมชน กระบวนการเกิดและการพัฒนาขององค์กรชุมชน และนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างองค์กรชุมชนเข้มแข็ง โดยดำเนินการกับตัวแทนกลุ่มกรรมการหมู่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน คณะกรรมการสตรีระดับหมู่บ้าน อาสาพัฒนาชุมชน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งประชาชนในพื้นที่ตำบลวังชมพู ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ชุมชน องค์กรชุมชน การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและข้อจำกัด รวมทั้งเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้ในการประเมินสถานการณ์ชุมชนและความสัมพันธ์ในชุมชน และนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์เนื้อหา โดยผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเสริมสร้างองค์กรชุมชนเข้มแข็งนั้น ได้นำผลแนวทางการวิเคราะห์สถานการณ์ภายในชุมชน และบริบท รวมทั้งกระบวนการเกิดและการพัฒนาขององค์กรชุมชนมาหลอมรวมด้วยกัน โดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน ตำบลวังชมพู อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์นั้นจึงควรอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและใช้ทุนทางสังคมในการจัดการ เพื่อเอาชนะปัญหาที่องค์กรชุมชนต้องเผชิญ เมื่อองค์กรชุมชนมีปัญหา ก็จะรวมกลุ่มเพื่อระดมทรัพยากรในชุมชนมาใช้ร่วมกัน โดยในแต่ละองค์กรชุมชนจะมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่างๆ เช่น มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านสังคม มิติทางวัฒนธรรมและ มิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งไม่เท่ากันหรืออาจจะพัฒนาความเข้มแข็งได้เพียงบางมิติเท่านั้น นอกจากนี้ เงื่อนไขและกระบวนการนำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละมิติก็มีความแตกต่างกันไป

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญรูป	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	3
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.5 คำสำคัญของการวิจัย	3
บทที่ 2 ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	4
2.1 ทฤษฎีการพัฒนาย่างยั่งยืน	4
2.2 แนวคิดองค์กรชุมชน	13
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	15
2.4 แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง	17
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	18
2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย	19
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	20
3.1 กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา	20
3.2 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล	20
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	21
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล	21

	หน้า
3.5 การนำเสนอข้อมูล	22
3.6 ระยะเวลาในการศึกษา	22
บทที่ 4 ผลการวิจัย	23
4.1 สถานการณ์และบริบทภายในชุมชน	23
4.2 กระบวนการเกิดและการพัฒนาขององค์กรชุมชน	29
4.3 การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างองค์กรชุมชนเข้มแข็ง	32
4.4 รูปแบบการเสริมสร้างองค์กรชุมชนเข้มแข็ง	42
บทที่ 5 สรุปผลงานวิจัยและข้อเสนอแนะ	43
5.1 สรุปผลการวิจัย	43
5.2 ข้อเสนอแนะ	46
บรรณานุกรม	47
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก	51
ภาคผนวก ข	53

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4. 1 แสดงการวิเคราะห์สถานการณ์ภายในชุมชน	39

สารบัญรูป

	หน้า
รูปที่ 2.1 แผนผังแสดงการพัฒนาอย่างยั่งยืน	6
รูปที่ 2.2 แสดงการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 3 ระบบ ที่สามารถพัฒนาตนเองไปได้สูงสุด	7
รูปที่ 2.3 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย	19
รูปที่ 4.1 แสดงองค์ประกอบขององค์กรชุมชนเข้มแข็ง	42

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ในช่วง 40 ปี ที่ผ่านมา การพัฒนาประเทศไทยไม่ได้สร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนท้องถิ่นในชนบท หรือ “เศรษฐกิจของฐานล่าง” ซึ่งเป็นเศรษฐกิจของประชากรส่วนใหญ่ที่เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อความยั่งยืนของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยรวม ทั้งนี้เป้าหมายและทิศทางการพัฒนาที่ผ่านมา อยู่บนพื้นฐานการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และการใช้แรงงานราคาถูก ส่วนโครงสร้างอุตสาหกรรมก็นำเข้าสินค้าต้นทุนและเทคโนโลยีเป็นหลัก ธุรกิจหลายประเภทเป็นธุรกิจเก็งกำไรระยะสั้น ทั้งยังพึ่งพาการลงทุนจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศขาดเสถียรภาพ เกิดช่องว่างทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างเมืองกับชนบท ทรัพยากรและแรงงานในชนบทถูกดูดซับเข้าสู่เมือง เกิดการทำลายวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ครอบครัวและชุมชนล่มสลาย ส่วนในเมืองก็มีปัญหานานานัปการ เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาที่อยู่อาศัย ปัญหาชุมชนแออัด และอื่นๆ และยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยไม่ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้แก่คนในชนบท คนถูกใช้เป็นปัจจัยการผลิตเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและรูปแบบของธุรกิจ ไม่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่นำชุมชนในชนบทไปสู่การพึ่งตนเองได้ การพัฒนาชนบทขาดการประสานพลัง มีองค์กรต่างๆ เกี่ยวข้องมากมาย ทั้งภาครัฐ ธุรกิจ เอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน ฯลฯ องค์กรเหล่านี้มักทำงานในลักษณะต่างคนต่างทำ ขาดการเชื่อมโยง ขาดการประสานงาน ทำงานซ้ำซ้อน และบางกรณีมีทิศทางการทำงานที่ขัดแย้งกัน ส่งผลให้เป้าหมายและทิศทางการพัฒนาไม่ชัดเจน คนในชุมชนเกิดความสับสน และนำไปสู่การสูญเสียทรัพยากรเกินความจำเป็น (ชมานาด แก้วนิมิตร, 2542)

ปัจจุบันปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาของประเทศไทยได้ก่อให้เกิดผลกระทบด้านต่าง ๆ แก่ครอบครัว ชุมชน และเหมาะสม โดยในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 มุ่งเน้น “ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง” แต่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ดังนั้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 สังคม ซึ่งทำให้เห็นว่า การพัฒนาที่มุ่งเฉพาะเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ จำเป็นต้องมีการพัฒนาในด้านอื่นๆควบคู่กันไป โดยเฉพาะด้านสังคม การเมือง วัฒนธรรมและที่สำคัญ คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ประชาชน “คิดเป็น ทำเป็น รู้จักการตัดสินใจและการแก้ไขปัญหาได้”

ในส่วนของภาครัฐได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้หันมาพึ่งตนเองได้อย่างสอดคล้องกับปรัชญาที่เป็นเป้าหมายการพัฒนาเป็นแบบ “เศรษฐกิจพอเพียง” ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน โดยเฉพาะในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ได้ถูกกำหนดขึ้น โดยมีพื้นฐานจากการเสริมสร้างทุนของประเทศให้เข้มแข็งอย่างต่อเนื่องในระยะยาว ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ

ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับประเทศ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาชุมชนเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

นอกจากนั้นปรัชญาดังกล่าวได้ยึด “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” เพื่อมุ่งสู่ “สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน” โดยนำแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ ซึ่งมีเงื่อนไขพื้นฐาน คือ ความรอบรู้ และคุณธรรมซึ่งรวมถึงการมีความเพียรของคนในชาติ “คน” จึงเป็นทั้งเป้าหมายสุดท้ายที่จะได้รับผลกระทบจากการพัฒนา และเป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อไปสู่เป้าประสงค์ที่ต้องการ ดังนั้น คนจึงเป็นปัจจัยชี้ขาดของความสำเริง หรือความล้มเหลวของการพัฒนาประเทศ และเมื่อพิจารณาจากทุนของประเทศแล้ว ทุนทางสังคมจึงเป็นทุนหลักที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาคนของประเทศ การพัฒนาคนระดับปัจเจกถือเป็นจุดเริ่มต้นของการนำไปสู่ความเป็นครอบครัวที่อบอุ่นและมั่นคง รวมทั้งการพัฒนาความสัมพันธ์ของคนสู่ความเป็นชุมชนและสังคมที่เข้มแข็ง ขณะเดียวกันการพัฒนาคุณภาพคนในทุกมิติทั้งจิตใจ ร่างกาย และสติปัญญา เป็นพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการบริหารจัดการพัฒนาประเทศให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

หลักการพัฒนาชุมชนที่ได้จากปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักศักยภาพของตนเอง สามารถแก้ไขปัญหาตลอดจนสร้างสรรค์ความเจริญให้กับชุมชน เพื่อประโยชน์สุขที่จะได้รับร่วมกัน การมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การสร้างความมั่นคงทางสังคม ความสามารถในการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจของคนในชุมชนได้และนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองได้ในที่สุด กระบวนการที่ใช้ในการพัฒนาชุมชน คือ การรวมกลุ่มในรูปของ “องค์กรประชาชน” ซึ่งมีผู้กล่าวถึงประโยชน์ของการรวมกลุ่มไว้ว่า “กลุ่มสามารถแก้ปัญหาของเกษตรกรแต่ละคน ที่ไม่สามารถแก้ไขตามลำพังได้ และเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จะเสริมสร้างให้เกษตรกรตระหนักถึงประโยชน์ในการทำงานร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นการร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆในชุมชน เพื่อประโยชน์ต่อภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน” การรวมกลุ่มยังถือเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งในองค์กรชุมชนมากขึ้น และเป็นการสร้างพลังในการเปลี่ยนแปลงต่อไปได้

ดังนั้น การศึกษาและพัฒนาองค์กรชุมชนเข้มแข็ง ถือเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาชุมชนภายใต้กระบวนการดึงให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริง เพื่อนำสู่การพัฒนาสังคมโดยยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา นำสู่การพัฒนาสังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืนต่อไป

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ตำบลวังชมพู อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นตำบลที่มีจำนวนประชากรค่อนข้างมาก ประกอบกับมีกลุ่มองค์กรที่จัดตั้งหลายกลุ่มไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเยาวชน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มแม่บ้าน และมีโครงการต่างๆ ที่ก่อให้เกิดองค์กรชุมชนเข้มแข็ง ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจทำการศึกษาวิจัยเพื่อศึกษาสถานการณ์ของชุมชน กระบวนการเกิดและการพัฒนาขององค์กรชุมชน เพื่อนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างองค์กรชุมชนเข้มแข็ง และเป็นตัวอย่างองค์กรในการขยาย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ของชุมชน กระบวนการเกิดและการพัฒนาขององค์กรชุมชน
2. เพื่อนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างองค์กรชุมชนเข้มแข็ง

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตเชิงพื้นที่

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาเลือกศึกษาพื้นที่ตำบลวังชมพู อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีจำนวนประชากรค่อนข้างมาก ประกอบกับมีกลุ่มองค์กรที่จัดตั้งหลายกลุ่มไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเยาวชน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มแม่บ้าน และมีโครงการต่างๆ ที่ก่อให้เกิดองค์กรชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการวิจัยครั้งนี้

ขอบเขตเชิงเนื้อหา

การศึกษานี้ผู้ศึกษาเน้นเรื่องสถานการณ์ของชุมชน กระบวนการเกิดและการพัฒนาขององค์กรชุมชน ในเขตพื้นที่ตำบลวังชมพู อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ รวมทั้งการวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างองค์กรชุมชนเข้มแข็ง เพื่อให้เกิดรูปแบบการเสริมสร้างองค์กรชุมชนเข้มแข็ง

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบสถานการณ์ของชุมชน กระบวนการเกิดและการพัฒนาขององค์กรชุมชน
2. นำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างองค์กรชุมชนเข้มแข็ง

1.5 คำสำคัญของการวิจัย

องค์กรชุมชน หมายถึง การรวมตัวของชุมชนในตำบลวังชมพู โดยการจัดตั้งกันขึ้นเอง หรือการแนะนำหรือสนับสนุนของหน่วยงานของรัฐ เอกชน หรือองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อการทำกิจกรรมหลายๆ อย่างภายในตำบลวังชมพู

องค์กรชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง องค์กรชุมชนในตำบลวังชมพูที่ประกอบด้วยพลังความรู้ พลังแห่งการจัดการ และพลังแห่งธรรม และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน มีความร่วมมือกันระหว่างองค์กรชุมชนและองค์กรอื่นๆ ในสังคม

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการศึกษาและพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างองค์กรชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษาคำบวง
ชมพู อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์นั้น มีทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องในการทำวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. ทฤษฎีการพัฒนาอย่างยั่งยืน
2. แนวคิดองค์กรชุมชน
3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
4. แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นแนวคิดการพัฒนาที่เข้ามามีบทบาทในสังคมโลกและสังคมไทยในทุกๆ
ด้าน แนวคิดนี้มีที่มาจากการประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ณ กรุงสต็อกโฮล์ม ประเทศ
สวีเดน เมื่อปี พ.ศ. 2515 ที่จัดโดยองค์การสหประชาชาติ เพื่อเรียกร้องให้ทั่วโลกคำนึงถึงการใช้ทรัพยากร
อย่างฟุ่มเฟือยจนเกินขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติ ผลการประชุมครั้งนี้ทำให้เรื่องสิ่งแวดล้อมได้รับความ
สนใจอย่างกว้างขวางในประชาคมระหว่างประเทศ และนำไปสู่การจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบ
ทางด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศต่างๆ ในเวลาต่อมา เช่น โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United
Nations Environment Programme หรือ UNEP) และ คณะกรรมาธิการโลกในเรื่องสิ่งแวดล้อมและการ
พัฒนา (World Commission on Environment and Development) เป็นต้น โดยคณะกรรมาธิการโลกในเรื่อง
สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ได้ทำการศึกษาเรื่องการสร้างความสมดุลระหว่างสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา ซึ่ง
ต่อมาได้เผยแพร่เอกสารชื่อ Our Common Future เรียกร้องให้ประชาชนในโลกเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนิน
ชีวิตที่ฟุ่มเฟือย และให้มีการพัฒนาที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

2.1.1 ความหมายของแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สำหรับคำนิยามความหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น ได้มีผู้ให้คำนิยามที่หลากหลายแตกต่างกัน
ออกไป ดังนี้

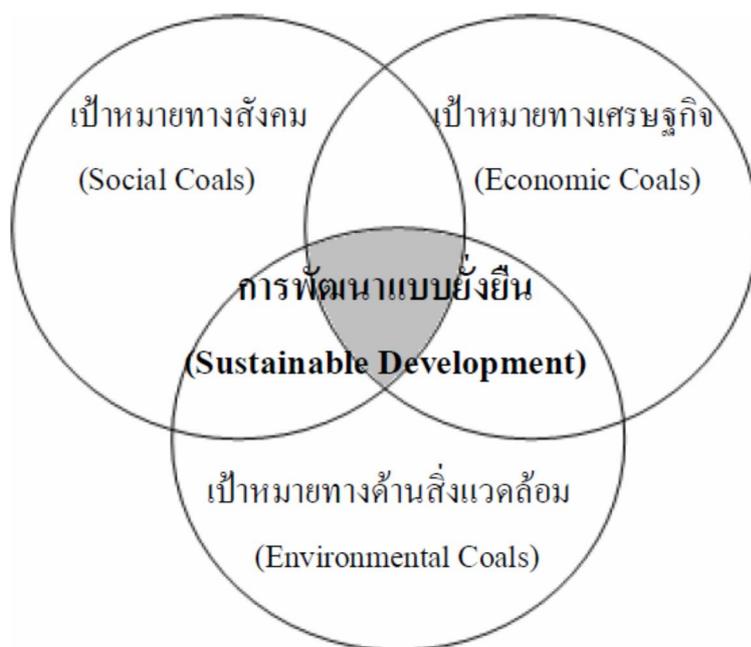
คณะกรรมาธิการโลกในเรื่องสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and
Development; WCED, 1987) ได้ให้นิยามของ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ว่า การพัฒนาที่สนองต่อความ
ต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนในรุ่นอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดทอนความสามารถ

ในการที่จะตอบสนองความต้องการของตนเอง (Sustainable development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs)

G.H. Brundland (1987, อ้างใน สุภิญญา อุนกานนท์, 2547: 134)

ประธานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาของโลก (World Commission on Environment and Development; WCED) ให้คำจำกัดความไว้ว่า การพัฒนาแบบยั่งยืน คือ การพัฒนาที่รับประกันว่าจะสามารถจะสนองความต้องการทั้งหลายในปัจจุบันได้โดยไม่ทำให้ความสามารถที่จะสนองความต้องการของรุ่นต่อไปในอนาคตเสื่อมเสีย (to ensure that development meet the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs) โดยเห็นว่าการพัฒนานั้นไม่ใช่เรื่องที่ตายตัวแต่ละจะเปลี่ยนแปลงได้ นั่นคือการพัฒนาแบบยั่งยืนเป็นขบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ แต่ในการดำเนินการเพื่อนำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ (exploitation), ทิศทางของการลงทุนต่างๆ (direction of investments), การกำหนดทิศทางในการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม (orientation of technological development) และการเปลี่ยนแปลงองค์กรต่างๆ (institutional changes) เหล่านี้ จะต้องสอดคล้องกับอนาคต เช่นเดียวกับปัจจุบัน หรืออย่างน้อยที่สุดการพัฒนาที่เรียกว่าแบบยั่งยืนนั้น จะต้องเป็นการพัฒนาที่ไม่เป็นอันตรายต่อระบบธรรมชาติทั้งหลายที่เป็นปัจจัยทำให้ชีวิตอยู่รอดได้ แนวทางของ WCED ได้กล่าวอย่างชัดเจนว่า กลุ่มคนยากไร้ ซึ่งเป็นส่วนใหญ่ของสังคมจะต้องให้ความสำคัญที่สุด การพัฒนาแบบยั่งยืน ต้องเน้นสนองความต้องการของประชากรผู้ยากไร้และขณะเดียวกัน ต้องไม่ทำอะไรที่เป็นการอนาคตของคนรุ่นต่อไป ซึ่งจากคำนิยามนี้ เชื่อว่าเป็นสิ่งที่ทำได้ นั่นคือ การพัฒนาไปรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมไว้ด้วย โดยการพัฒนายังคงยึดมั่นในเป้าหมายการเจริญเติบโต (growth) เพียงแต่ว่าการเจริญต้องเป็นไปอย่างมีคุณภาพ และลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม

คณะกรรมการแห่งโลกด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาของสหประชาชาติ (UN World Commission on Environment and Development) ให้ความหมายของการพัฒนาแบบยั่งยืนว่า การพัฒนาแบบยั่งยืน คือ การพัฒนาที่สามารถจะบรรลุความต้องการทั้งหลายในปัจจุบัน โดยที่การพัฒนานี้จะไม่ทำให้เกิดผลเสียหายต่อความสามารถในการพัฒนาของคนรุ่นต่อไปในอนาคต (Sustainable Development is development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs) รูปแบบโดยทั่วไป ของการพัฒนาแบบยั่งยืน จะเป็นดังนี้

รูปที่ 2,1 แผนผังแสดงการพัฒนาแบบยั่งยืน

เป้าหมายของการพัฒนาแบบยั่งยืน มีดังนี้

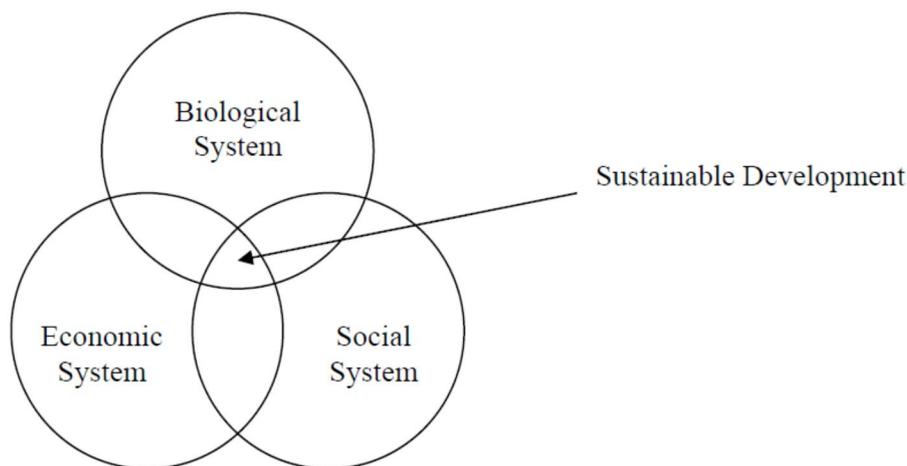
- 1) เป้าหมายทางสังคม ในการพัฒนาชนบทเพื่อจะให้ได้ผลเป็นรูปธรรมนั้นต้องเข้าใจรูปแบบของสังคมชนบทที่อยู่ในพื้นที่นั้นๆ
- 2) เป้าหมายทางเศรษฐกิจ ต้องเข้าใจปัจจัยต่างๆ ที่จะมผลต่อระบบเศรษฐกิจของสังคมชนบทและในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจดังกล่าว ต้องนำเอาปัญหาจากผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมมาพิจารณาด้วย
- 3) เป้าหมายทางด้านสิ่งแวดล้อม (ทรัพยากรธรรมชาติ) การศึกษาเป้าหมายทางด้านสิ่งแวดล้อมของทรัพยากรธรรมชาติ เราจำเป็นต้องเข้าใจถึงผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมในการพัฒนาชนบท (สุภิญญา อุนกานนท์, 2547: 140-141)

Edward B. Barbier (1987: 104, อ้างใน วราพร ศรีสุพรรณ, 2543) ได้เสนอว่าการพัฒนาเศรษฐกิจแบบยั่งยืน (sustainable economic development) เป็นรูปแบบการพัฒนาที่สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายของระบบ 3 ระบบด้วยกัน คือ ระบบทางชีววิทยา ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคม โดยที่แต่ละระบบสามารถพัฒนาไปสู่เป้าหมายของตนเองได้

เป้าหมายของระบบทางชีววิทยาคือ การนำไปสู่ความหลากหลายทางพันธุกรรม (Genetic Diversity) ความสามารถในการกลับคืนสู่สมดุลในกรณีที่ถูกรบกวนหรือถูกใช้ไป (Resilience) และความสามารถในการให้ผลผลิตทางชีวภาพ (Biological productivity)

เป้าหมายของระบบเศรษฐกิจคือ การนำไปสู่การได้รับความต้องการขั้นพื้นฐานอย่างเพียงพอ ส่งเสริมให้เกิดความเท่าเทียมกัน (equity-enhancing) มีสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น

เป้าหมายของระบบสังคมคือ การนำไปสู่ความหลากหลายในวัฒนธรรม (cultural diversity) มีสถาบันที่ยั่งยืนยาวนาน มีความเป็นธรรมทางสังคม และมีส่วนร่วมจากผู้คนต่างๆ ในสังคม

รูปที่ 2.2 แสดงการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง 3 ระบบ ที่สามารถพัฒนาตนเองไปได้สูงสุด

จากแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น สามารถสรุปความหมายของคำว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน ได้คือ การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้ ความสามารถในการพัฒนาของคนรุ่นต่อไปในอนาคตเสื่อมเสีย เป็นการพัฒนาที่ไม่เป็นอันตรายต่อระบบ ธรรมชาติ โดยมีรูปแบบของการพัฒนาที่คล้ายๆ กัน ก็จะประกอบไปด้วยความสมดุลระหว่าง 3 ระบบ ซึ่ง ทางคณะกรรมการแห่งโลกด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาของสหประชาชาติ ได้เสนอว่า การพัฒนาอย่าง ยั่งยืน จะต้องประกอบไปด้วย เป้าหมายทางสังคม (Social Coals), เศรษฐกิจ (Economic Coals) และ สิ่งแวดล้อม (Environmental Coals) ส่วน Edward B. Barbier ได้เสนอเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ แตกต่างออกไป คือ เป้าหมายของระบบชีววิทยา และเน้นที่จะให้แต่ละระบบสามารถที่จะพัฒนาตนเองไป ได้สูงสุด สำหรับ WCED มีประเด็นสำคัญที่กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการสนองความต้องการของคน รุ่นปัจจุบัน แต่ไม่ได้ระบุว่าเป็นความต้องการของคนกลุ่มใดที่น่าจะพัฒนาให้ยั่งยืน อีกประเด็นหนึ่งก็คือ ถ้า นำเอาทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไปมาสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน อาจทำให้คนรุ่นต่อไปไม่มี โอกาสได้นำทรัพยากรเหล่านั้นมาสนองความต้องการของตนเองได้ ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับเงื่อนไขบาง ประการคือ การเพิ่มขึ้นของประชากร เพราะถ้ามีประชากรมากขึ้น นั่นก็หมายความว่า จะต้องมีการใช้ ทรัพยากรเพิ่มมากขึ้น ทำให้การแก้ไขปัญหาต่างๆ ยากขึ้นไปด้วย ส่วนเงื่อนไขอีกประการหนึ่ง คือการลด การบริโภคและการปรับเปลี่ยนวิถีดำรงชีวิต โดยให้ทุกคนบริโภคเท่าที่จำเป็นในการดำรงชีวิต แต่ถ้าเงื่อนไข ทั้งสองประเด็นนี้ไม่เกิดขึ้นการพัฒนาที่ยั่งยืนก็เกิดขึ้นได้ยาก อย่างไรก็ตาม G.H. Brundland เห็นว่าการ พัฒนาแบบยั่งยืนเป็นขบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ แต่จะต้องสอดคล้องกับอนาคตเช่นเดียวกับปัจจุบัน โดยการพัฒนายังคงยึดมั่นในเป้าหมายการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เพียงแต่ต้องเป็นไปอย่างมีคุณภาพ พร้อมๆ กับการรักษาสีสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

สำหรับประเทศไทยได้นำแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนเข้ามาเป็นกระแสหลักของการพัฒนา ประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 หลังจากที่เข้าร่วมการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The United Nations Conference on Environment and Development : UNCED) ณ กรุง ริโอ เดอ จาเน โร

ประเทศบราซิล และได้รับรองเอกสาร "แผนปฏิบัติการ 21" หรือ Agenda 21 ซึ่งเป็นหนึ่งในผลจากการประชุม ให้เป็นแผนแม่บท โดยเอกสารนี้ได้กำหนดแนวทางการดำเนินการในสาขาต่างๆ ทางด้านการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้ดำเนินไปด้วยกันอย่างสมดุล ประเทศต่างๆ ทั่วโลกที่ให้การรับรองจะ ร่วมกันใช้แผนปฏิบัติการ 21 นี้ เป็นแนวทางปฏิบัติร่วมกัน เพื่อพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในศตวรรษที่ 21 โดยนำไปปรับใช้ตามลำดับความสำคัญของแต่ละประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย

ในบริบทของประเทศไทยนั้นแนวคิด "การพัฒนาอย่างยั่งยืน" เทียบได้กับแนวทางการพัฒนาตาม แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ หรือ "ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง" ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ เน้นการพึ่งตนเองและความพอเพียงเป็นหัวใจสำคัญ ตั้งแต่ในระดับครัวเรือน ชุมชน และประเทศชาติ โดย คำนึงถึงสภาพทางกายภาพของท้องถิ่น ระบบนิเวศชุมชน และสภาพสังคมของประชาชนในแต่ละพื้นที่ "เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับ ครอบครัวยุค ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน ทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความ พอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมี ผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความ รอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุก ขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นัก ทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่ เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อม ต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และ วัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี" (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , 2545: ก)

2.1.2 หลักการของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

Becky J. Brown และคณะ (1987: 717, อ้างใน วราพร ศรีสุพรรณ, 2543) ได้เสนอลักษณะของการ พัฒนาแบบยั่งยืนไว้ดังนี้

1. มีความต่อเนื่องของเผ่าพันธุ์มนุษย์บนโลก โดยมีการให้กำเนิดชีวิตใหม่ และผู้ที่เกิดใหม่สามารถ อยู่รอดเติบโต มีลูกหลานต่อเนื่องไปในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย
2. สามารถรักษาปริมาณสำรอง (stock) ของทรัพยากรทางชีวภาพและสามารถให้ผลผลิตทางการ เกษตรได้อย่างต่อเนื่องยาวนาน
3. มีจำนวนประชากรมนุษย์คงที่
4. สามารถจำกัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ
5. เน้นการพัฒนาในระดับ small-scale และในรูปแบบการพึ่งตนเองได้ (self-reliance)
6. สามารถรักษาระบบนิเวศและคุณภาพของสิ่งแวดล้อมได้อย่างต่อเนื่อง

จากการประชุมของ **World Commission on Environment and Development (WCED)** ณ กรุงโตเกียว เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2530 ได้เรียกร้องให้ประเทศต่างๆ พัฒนาประเทศอยู่บนพื้นฐานดังนี้

1. ปรับทิศทางการเจริญเติบโต
2. เปลี่ยนแปลงการเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ
3. การดำรงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ
4. รักษาอัตราการเติบโตของประชากร
5. พิจารณาการใช้เทคโนโลยีและการจัดการสมัยใหม่
6. การตัดสินใจในการพัฒนาด้วยการผสมผสานทั้งเรื่องสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจเข้าด้วยกัน
7. พื้นฟูความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ
8. ความร่วมมือระหว่างประเทศอย่างจริงจัง (วินัย วีระวัฒนานนท์, 2541: 163-164)

ส่วนทางด้าน **United Nation Environment Programme (UNEP)** และ **World Wild Fund for Nature (WWF)** ได้ให้คำจำกัดความถึงขอบเขตของการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ดังนี้

1. การให้ความเคารพต่อชีวิตอื่นๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต
2. ปรับปรุงคุณภาพชีวิตของมนุษย์
3. การดำรงรักษาโลกและความหลากหลายทางชีวภาพ
4. ลดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ
5. การคำนึงถึงสมรรถนะ (Carrying Capability) ของโลก
6. การปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคล
7. ให้ชุมชนดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง
8. กำหนดขอบเขตในการผสมผสานระหว่างการพัฒนาและการอนุรักษ์
9. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ (วินัย วีระวัฒนานนท์, 2541: 164)

วินัย วีระวัฒนานนท์ (2538: 95-100) ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งหมายถึง การพัฒนาที่จะส่งผลต่อมนุษย์และมวลมนุษย์ได้อย่างถาวรมั่นคง โดยมีหลักการดังนี้

1. มนุษย์จะยังต้องอาศัยปัจจัยในการดำรงชีวิตจากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในโลกนี้เท่านั้น
2. การดำรงชีวิตของมนุษย์ด้วยกัน การดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นจะต้องเกื้อกูลซึ่งกันและกัน
3. การพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติจะเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรมจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน
4. การพัฒนาคุณภาพประชากรและกรใช้ทรัพยากร จะเพิ่มขึ้นได้ในปริมาณที่จำกัดเท่านั้น โดยนโยบายของการพัฒนาที่ยั่งยืน ต้องก่อให้เกิดผลที่ยั่งยืนยาวนาน ไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมแก่คุณภาพสิ่งแวดล้อมและต้องกระทำอย่างจริงจัง ซึ่งมีวิธีการคือการควบคุมการเพิ่มประชากร การฟื้นฟู

สภาพแวดล้อม การป้องกันกำจัดสารพิษ การวางแผนการใช้ที่ดินและน้ำ การประหยัดการใช้ทรัพยากร การพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม ค่านิยมและวัฒนธรรมที่เหมาะสม การควบคุมอาวุธสงคราม และการให้การศึกษา

ปรีชา เปลี่ยนวงศ์สถานต์ (2547) ได้กล่าวว่า การพัฒนาแบบยั่งยืนยาวนาน คือ การพัฒนาที่สนองความต้องการและความใฝ่ฝันของผู้คนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำลายโอกาส ความสามารถ และอนาคตของชนรุ่นหลังของเรา โดยมีหลักการพื้นฐานที่ต้องเน้นมากที่สุด 2 ข้อด้วยกัน คือ

1. จะต้องมีการสนองความต้องการของมวลชนผู้ยากไร้ ซึ่งถูกละเลยหรือถูกทอดทิ้งมาตลอดในกระบวนการพัฒนาที่ผ่านมา
2. จะต้องมีการวางขีดจำกัดบางอย่าง เพื่อปกป้องพิทักษ์ฐานทรัพยากรธรรมชาติในระบบสิ่งแวดล้อมของเรา

สรุปได้ง่ายๆ คือ การพัฒนา (การผลิต และการบริโภค การดำรงชีวิต) จะต้องมียุทธศาสตร์และวิถีทางภายใต้ขอบเขตของความเป็นไปได้ทางนิเวศ เมื่อเป็นเช่นนี้ เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมจะแยกออกจากกันไม่ได้เลย เศรษฐศาสตร์และนิเวศวิทยาจะต้องรวมเข้ากันเป็น “ศาสตร์แห่งการพัฒนาแบบยั่งยืนยาวนาน” ดังนั้น ยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบยั่งยืนยาวนาน จะต้องครอบคลุม “หลักการพื้นฐาน” ดังต่อไปนี้

1. ต้องถือว่าการสร้างวัตถุเป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งในการยกระดับชีวิตเป็นอยู่ของมวลชนผู้ยากไร้ ความยากจนที่ดำรงอยู่มีส่วนสำคัญในการก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ถูกต้อง
2. การสนองความต้องการพื้นฐานของมวลชน เป็นภารกิจที่สำคัญ และสามารถทำได้ โดยไม่ต้องมีการทำลายล้างทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
3. ต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งหมายความว่าจะต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต และการบริโภคเพื่อลดแรงกดดันที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติ
4. วิถีทางพัฒนาแบบใหม่จะต้องใช้พลังงานแบบน้อยลงและอย่างประหยัด ในขณะที่เดียวกัน เทคโนโลยีที่เหมาะสมจะเป็นปัจจัยสำคัญในการสนองความต้องการของประชาชนได้มากขึ้น โดยใช้พลังงานในขอบเขตจำกัด
5. จะต้องรักษาความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การขยายตัวประชากรและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

หลักการ 5 ข้อนี้ถือได้ว่าเป็นหลักการพื้นฐานที่จะเป็นต้องมี และจะต้องได้รับการปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมาย “การพัฒนาแบบยั่งยืนยาวนาน”

จะเห็นว่าหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนของ Brown นั้นจะเน้นการรักษาทรัพยากรทางชีวภาพ ระบบนิเวศ และคุณภาพสิ่งแวดล้อม ให้สามารถผลิตผลทางการเกษตรได้อย่างต่อเนื่อง โดยมีการควบคุมจำนวนประชากรให้คงที่และพัฒนาให้สามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับหลักการของ WCED, UNEP, WWF และวินัย วีระวัฒนานนท์ มีหลักการที่คล้ายกันคือ การพัฒนาคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงจำกัดการเพิ่มจำนวนประชากรและการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ส่วนปรีชา

เปลี่ยนพงศัตถ์ ได้เน้นถึงการใช้พลังงานอย่างประหยัดและการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับความต้องการของประชาชน รวมทั้งรักษาสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ประชากร และสิ่งแวดล้อม ให้มีความต่อเนื่องกัน

2.1.3 นโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืน

วินัย วีระวัฒนานนท์ (2541) ได้กล่าวว่า การพัฒนาที่จะก่อให้เกิดผลที่ยั่งยืนยาวนาน คือ การพัฒนาที่ไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมแก่คุณภาพสิ่งแวดล้อม และต้องกระทำอย่างจริงจัง โดยดำเนินการในด้านต่างๆ ดังนี้

1. การควบคุมการเพิ่มประชากร
2. การฟื้นฟูสภาพแวดล้อม
3. การป้องกันกำจัดสารพิษ
4. การวางแผนการใช้ที่ดินและน้ำ
5. การประหยัดการใช้ทรัพยากร
6. การพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม
7. ค่านิยมและวัฒนธรรมที่เหมาะสม
8. การควบคุมอาวุธสงคราม
9. การให้การศึกษา

โดยเฉพาะการให้การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี หรือวิชาการด้านอื่นๆ จะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในชีวิตและธรรมชาติอย่างรอบด้าน และก่อให้เกิดทักษะที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตที่แท้จริง

2.1.4 ความเชื่อมโยงของเหตุปัจจัยของการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ผ่านมา ทำให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา ดังนี้

- 1) **ความต้องการบริโภคสินค้าและบริการที่ไม่สมเหตุผลฟุ่มเฟือย** เป็นเหตุให้เกิดการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการผลิตและบริการที่เกินพอดี เกินความต้องการของการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง มีของเหลือทิ้งเป็นมลพิษสู่สิ่งแวดล้อมมาก และทำให้คุณภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ขาดสมดุล แม้จะส่งผลให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจก็ตาม
- 2) **การที่ชุมชนไม่เข้มแข็ง รั่ววัฒนธรรมและแนวความคิดผิดๆ** มาจากต่างประเทศ เกี่ยวกับความฟุ่มเฟือย วัตถุนิยม และบริโภคนิยม ทั้งยังขาดการอบรม ละทิ้งขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม ทำให้สังคมเปลี่ยนเป็นสังคมบริโภค กอบโกย สะสม เกิดการลงทุนทางธุรกิจที่สูญเปล่า ทำให้เกิดผลเสียหายทางเศรษฐกิจ เกิดความขัดแย้งทางสังคม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลายอย่างรุนแรง

3) การเคลื่อนย้ายทุนจากต่างประเทศ ส่งผลทั้งทางบวกและทางลบต่อระบบเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ขึ้นอยู่กับความสามารถในการแข่งขันและเครือข่ายทางธุรกิจของประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจที่พึ่งพิงอยู่กับทุนต่างประเทศโดยขาดรากฐานที่มั่นคงภายใน ทำให้เกิดการล่มสลายของระบบอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว

4) นโยบายการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐในอดีต ทำให้มีการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานและโครงการขนาดใหญ่จำนวนมาก โดยขาดการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม มีการใช้ทรัพยากรเป็นฐานการผลิตอย่างฟุ่มเฟือย เกินอัตราการฟื้นตัวของระบบธรรมชาติ ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืนของระบบนิเวศ

5) การที่ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็วและรุนแรงนี้เอง ทำให้เกิดเสียงเรียกร้องของสังคมทั้งจากภายในและนอกประเทศ ผลักดันให้รัฐบาลดำเนินมาตรการใดๆ ที่มีผลในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งรวมถึงการแก้ไขกฎหมายและทบทวนนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคมและเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว และรักษาดันทุนทางทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ได้อย่างยั่งยืนสำหรับคนรุ่นต่อไป

6) ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนและยุทธศาสตร์เพิ่มทุนทางสังคม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน เมื่อเกิดการบริหารจัดการที่ดีก็เกิดการแบ่งสรรทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตที่ยุติธรรม และเกิดการกำกับดูแลด้านอุปสงค์ที่สมเหตุสมผลและไม่ฟุ่มเฟือย ลดความขัดแย้งในสังคม เปิดโอกาสให้สังคมเรียนรู้ พัฒนาความคิดและจิตใจ จนทำให้เกิดสังคมพึ่งและพัฒนาตัวเองได้ในที่สุด

7) ยุทธศาสตร์เพิ่มความสามารถในการแข่งขัน นอกจากจะทำให้ประเทศสามารถควบคุมการเคลื่อนย้ายทุนจากต่างประเทศเพื่อลดความสูญเสียที่อาจเกิดกับระบบเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของประเทศ ยังจะเป็นกลไกขับเคลื่อนให้เกิดการขยายการผลิตและการตลาดที่เหมาะสมที่จะทำให้เศรษฐกิจเติบโตแบบยั่งยืน (กรอบแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2007: 1-3)

2.1.4 จุดมุ่งหมายปลายทางของการพัฒนาที่ยั่งยืน

การที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคน ให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และดุลยภาพ เป็น เงื่อนไขของความยั่งยืน ดังนั้น จุดมุ่งหมายปลายทางของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ “การพัฒนาที่ทำให้เกิดดุลยภาพของเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการอยู่ดีมีสุขของประชาชนตลอดไป”

เศรษฐกิจ	ที่ทำให้เกิดดุลยภาพของการพัฒนาคือ เศรษฐกิจที่มีรากฐานมั่นคง มีขีดความสามารถในการแข่งขันและสามารถพึ่งตนเองได้ โดยมีเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นแนวคิดหลัก
สังคม	ให้รวมหมายถึง วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นระเบียบวิถีชีวิต ของสังคมที่ทำให้มนุษย์ปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่กับสิ่งแวดล้อมของ ท้องถิ่นได้โดยไม่ทำลาย

สิ่งแวดล้อม และให้รวมถึง ศาสนธรรม ซึ่งเป็น ระเบียบจิตใจของคนในสังคม ที่ทำให้ สังคมอยู่ได้โดยสงบสุข

ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง ทรัพยากรของประเทศ ทั้งที่สามารถหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ ได้ เช่น น้ำ และฝูงปลาในทะเล และที่ไม่สามารถหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ได้ เช่น ก๊าซธรรมชาติและ ถ่านหิน

สิ่งแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เกี่ยวโยงสัมพันธ์กัน เป็นระบบนิเวศน์ ที่สามารถให้คุณและให้โทษต่อมนุษย์ได้ ขึ้นกับความสมดุลหรือไม่ สมดุลของระบบนิเวศความสมดุลและเชื่อมโยงระหว่าง เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับจุดหมายการพัฒนาที่ทำให้ประชาชนอยู่ดีมีสุขตลอดไป (กรอบแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2007: 3-4)

2.1.4 การดำเนินงานให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืนเกี่ยวข้องกับคนทุกคน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนทุกหน่วยงาน เป็นภารกิจที่ ใหญ่หลวง ซึ่งจะทำให้สำเร็จได้ต้องประกอบด้วย

1. การพัฒนาความรู้ทั้งเชิงทฤษฎีและปฏิบัติที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
2. กระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวของสังคมที่ทั่วถึงและต่อเนื่อง
3. มีความต้องการทางการเมืองที่ชัดเจนและต่อเนื่อง (กรอบแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน, 2007: 5)

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศจะเป็นผลสำเร็จได้ต้องเกิดจากการพัฒนาระดับชุมชน ที่ยั่งยืนและทั่วถึงทั้งระดับหมู่บ้าน ตำบล และจังหวัด จึงจะทำให้ประเทศมีการพัฒนาที่ยั่งยืน และก่อให้เกิด ชุมชนที่เข้มแข็งขึ้นได้

2.2 แนวคิดองค์กรชุมชน

ในการพัฒนาองค์กรชุมชนการรวมกลุ่มถือเป็นกระบวนการแก้ปัญหาด้วยพลังของตนเอง และสามารถที่จะกำหนดทิศทางการพัฒนาของตนเองได้ แทนที่จะให้รัฐเป็นฝ่ายกำหนดแต่ผู้เดียว และชุมชนก็สามารถชนะวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นและหาทางออกที่เหมาะสมได้ ร่วมกันแก้ไขปัญหารวมทั้งที่เกี่ยวกับภาวะทาง เศรษฐกิจ เงินทุน และภาวะหนี้สินในชุมชนได้ด้วยตนเอง

นอกจากนั้น การรวมกลุ่มเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งในองค์กรชุมชนมากขึ้น อีกทั้ง จะต้องมีการส่งเสริมการรวมตัวขององค์กรชุมชนเหล่านั้นให้เกิดการขยายตัวออกไป เพื่อสร้างพลังในการ ขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาหรือสร้างพลังในการเปลี่ยนแปลงต่อไปได้ ดังนั้น การศึกษาวิจัยขององค์กรชุมชน เข้มแข็ง จะเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนที่ทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริง

2.2.1 ความหมายขององค์กรชุมชน

เดวิด แมธิวส์ (2541) สรุปความสำคัญขององค์กรชุมชนไว้ว่า “องค์กรและกระบวนการเรียนรู้ของประชาชน คือ หัวใจของการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมพร้อมกันไป และทำให้ทุกคนในชุมชนมีชีวิตสาธารณะ ที่มีสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดี” โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง 7 ข้อได้แก่ (1) อุดมการณ์และวิสัยทัศน์ร่วม มีวิสัยทัศน์ร่วมมุ่งสู่คุณภาพชีวิตที่ดี “ค่านิยมสุขภาพดี” เชื้อศักยภาพของคนในชุมชน มีสำนึกความเป็นชุมชนและรู้จักแบ่งปัน และทุนทางวัฒนธรรมสามารถเชื่อมคนในชุมชนได้ (2) การจัดองค์กรและการบริหารจัดการ การจัดองค์กรและการแบ่งบทบาทหน้าที่ การบริหารจัดการทรัพยากรและกระบวนการวางแผนและประสานความร่วมมือ (3) มีกิจกรรมต่อเนื่อง ขยายกิจกรรมและสมาชิก เกิดการริเริ่มโครงการใหม่ๆ เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้และถ่ายทอดแก่คนรุ่นถัดไปเพื่อรับช่วงต่อ (4) ทุน ทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพและสำนึกเพื่อส่วนรวม เงิน วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ ภูมิปัญญาพื้นบ้านผสมผสานกับความรู้ประสบการณ์และทรัพยากรธรรมชาติ (5) เครือข่ายความร่วมมือ มีความหลากหลายทั้งกิจกรรม/องค์กร เกิดความร่วมมือเพื่อกิจกรรมสาธารณะและมีอำนาจต่อรอง เกิดการติดต่อสื่อสารแนวราบและแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเทคโนโลยี (6) สิทธิและอำนาจต่อรองทางการเมือง สิทธิในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น อำนาจในการกำหนดยุทธศาสตร์ของชุมชนและต่อรองกับภาครัฐหรือทุน การควบคุมกลไกตลาด กฎหมาย และคุ้มครองสิทธิของประชาชนในชุมชนและการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม และ (7) การยอมรับจากสังคมภายนอกเกิดการยอมรับขององค์กรภายนอก และชุมชน เชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง พร้อมถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่ชุมชนอื่น

2.2.2 องค์กรชุมชนมีพัฒนาการ 3 ประการ คือ

1. กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ชาวบ้านร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา ศึกษาข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อแสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหา โดยเริ่มจากปัญหาใกล้ตัว เมื่อเลือกแก้ปัญหาแล้ว ชาวบ้านก็ลงมือปฏิบัติ มีการปรับเปลี่ยนกิจกรรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์นั้นๆ ปัจจุบันองค์กรชุมชนทำหน้าที่ในการแปรรูปและการตลาดด้วย เป็นการทำธุรกิจขององค์กรชุมชน

2. พัฒนาการด้านการบริหารจัดการ

องค์กรชุมชนมีพัฒนาการด้านการบริหารจัดการให้เหมาะสมกับกิจกรรมขององค์กร เมื่อองค์กรทำธุรกิจชุมชน มีการจัดโครงสร้างการบริหารที่ประกอบด้วยฝ่ายบริหาร และฝ่ายจัดการ ฝ่ายบริหารก็

ประกอบด้วยผู้นำชาวบ้าน บางองค์กรมีนักพัฒนาองค์กรเอกชนร่วมด้วย ฝ่ายผู้จัดการเป็นผู้มีความรู้ความสามารถที่สอดคล้องกับภาวะงาน โดยบางส่วนผู้นำหรือสมาชิกพัฒนาความรู้ความสามารถมาทำหน้าที่ด้านจัดการ

3. การพัฒนาจิตสำนึก

องค์กรชุมชน มีกระบวนการเรียนรู้ที่จะแก้ไขปัญหาาร่วมกัน มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน เอื้ออาทรต่อกัน เป็นความผูกพัน ความปรารถนาดี ความร่วมมือกัน เป็นการพัฒนาจิตสำนึกของการรวมกลุ่มเมื่อเกิดองค์กรชุมชนแห่งหนึ่ง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปสู่ชุมชนอื่นๆ เกิดเป็นเครือข่าย ความร่วมมือที่กว้างขวางขึ้น

ดังนั้นองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งจะต้องประกอบด้วยพลังความรู้ พลังแห่งการจัดการ และพลังแห่งธรรม และเมื่อองค์กรชุมชนเข้มแข็ง จะเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน เกิดองค์กรชุมชน เกิดความร่วมมือกันระหว่างองค์กรชุมชนและองค์กรอื่นๆในสังคม เมื่อเป็นเช่นนี้ปัญหาที่สลับซับซ้อนในปัจจุบันจึงจะสามารถแก้ปัญหาได้สำเร็จได้ สังคมจึงจะน่าอยู่เป็นสังคมที่มีเศรษฐกิจดี ศิลธรรมดี และการเมืองดี ตามที่พวกเขาทุกคนปรารถนาเหมือนกัน

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาเพราะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชน ให้เกิดความศรัทธาในตัวเอง (Self reliance) เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง (Self confidence) และความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) ซึ่งการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน จะนำไปสู่ความสำเร็จ และมีประสิทธิภาพได้ ด้วยการให้ประชาชนได้มีโอกาสบริหารงานต่าง ๆ ด้วย ตนเองตามหลักประชาธิปไตยของประชาชน

2.3.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

สาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายความว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิด ริเริ่ม พิจารณาตัดสินใจ วางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบและติดตามผล ในเรื่องอันมีผลกระทบต่อตัวประชาชน (ยูว์ธน์ วุฒิเมธี, 2534) ในการดำเนินการเรื่องใด เรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่อง โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ คือ ขั้นตอนที่ 1 ทำการศึกษา ค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนความต้องการของชุมชนเป็นผู้ดำเนินการเอง ขั้นตอนที่ 2 ชุมชนเป็นผู้ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาและลดปัญหาของบุคคล เพื่อสร้างสิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

หรือสนองตอบความต้องการของชุมชน ขั้นตอนที่ 3 ชุมชนร่วมวางแผน กำหนดนโยบาย โครงการหรือกิจกรรมเพื่อจัดและแก้ไขปัญหาสนองความต้องการของชุมชน ขั้นตอนที่ 4 ชุมชนร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ขั้นตอนที่ 5 ชุมชนร่วมจัดหาหรือปรับปรุงการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ ขั้นตอนที่ 6 ชุมชนร่วมลงทุนในกิจกรรมของชุมชน ตามขีดความสามารถของชุมชนเอง ขั้นตอนที่ 7 ชุมชนร่วมปฏิบัติตาม แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ขั้นตอนที่ 8 ชุมชนเป็นผู้ร่วมติดตาม ตรวจสอบ ควบคุม ประเมินผล

นอกจากนี้ บัญชร แก้วส่อง (2539) ได้จำแนกกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติ ซึ่งสามารถวัดเชิงคุณภาพได้ 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มการพัฒนา ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผนการพัฒนา ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการพัฒนา ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นการรับผลประโยชน์ที่ทำได้จากการพัฒนา หรือยอมรับผลกระทบอันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุ และจิตใจอันแสดงออกมาในเชิงรูปธรรม ทางสังคมหรือบุคคล ขั้นตอนที่ 5 การมีส่วนร่วมประเมินผลการพัฒนา

ดังนั้นแนวคิดการมีส่วนร่วมจึงเป็นหัวใจสำคัญต่อความสำเร็จของงานในด้านต่าง ๆ เนื่องจากสามารถสร้างโอกาส ค้นหาแนวทางใหม่ในการพัฒนาเน้นหลักในประเด็นของกิจกรรมที่ทำมากกว่า หรืออาจกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่บุคคล กลุ่มคน ชุมชน ได้มีโอกาสเข้าร่วมในกระบวนการแก้ไขปัญหาของตนเอง ตั้งแต่ขั้นตอนการวิเคราะห์สถานการณ์ ระบุปัญหา ตัดสินใจแก้ไขปัญหา การวางแผน การลงมือปฏิบัติและการประเมินผล โดยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง กระบวนการนี้ทำให้ บุคคล กลุ่มคน ชุมชน เกิดพลังอำนาจ มีความมั่นใจและกล้าที่จะตัดสินใจในการที่จะพัฒนางานด้านอื่นๆ ต่อไปหรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการมีส่วนร่วมของชุมชนหมายถึง “กระบวนการตัดสินใจของชุมชน” ในการกำหนดความต้องการ การวางแผน การดำเนินงาน การจัดองค์กร การบริหารจัดการ การระดมทรัพยากร การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล ซึ่งจะนำไปสู่การพึ่งตนเอง และการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งได้

2.4 แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง

2.4.1 ความหมายของชุมชนเข้มแข็ง

ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กิจกรรมหลักที่ดำเนินการประกอบไปด้วย (1) การส่งเสริมกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อเผชิญปัญหาวิกฤต โดยพัฒนาศักยภาพให้คนในชุมชนรวมกลุ่มกัน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรักษาผลประโยชน์ของชุมชนด้วยตนเอง รวมทั้งให้ความสำคัญกับการปรับวิถีคิดและวิถีทำงานของบุคคลกรภาครัฐจากการเป็นผู้สั่งการมาเป็นผู้สนับสนุนในการจัดการและแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง (2) การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ในลักษณะ “ร่วมคิด ร่วมทำและร่วมเรียนรู้” เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วยกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนให้มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาสวัสดิการสังคมและสวัสดิภาพของชุมชน การฟื้นฟูอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน การค้นหาศักยภาพและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการจัดทำแผนความต้องการของชุมชน รวมทั้งการสร้างประชาคมภายในชุมชน

2.4.2 ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง

ลักษณะของชุมชนที่เข้มแข็ง ควรมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญดังนี้ (1) สมาชิกของชุมชนมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง (2) สมาชิกของชุมชนพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน (3) มีกระบวนการของชุมชนที่มีความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีของชุมชน ภายใต้การสนับสนุนของผู้นำชุมชน ในลักษณะเปิดโอกาสให้กับสมาชิกทั้งหมดเข้ามามีส่วนร่วม โปร่งใสและพร้อมที่จะให้ตรวจสอบ (4) สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชน กำหนดวิสัยทัศน์ร่วม ร่วมคิด ตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตามและประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาชุมชนผ่านกระบวนการของชุมชน (5) สมาชิกชุมชนเกิดการเรียนรู้ผ่านการเข้าร่วมในกระบวนการของชุมชน (6) มีแผนของชุมชนที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุกๆด้านของชุมชน มุ่งที่การพึ่งตนเอง เอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกชุมชนทุกคน และมุ่งหวังการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน (7) การพึ่งความช่วยเหลือจากภายนอก เป็นการพึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด ไม่ใช่การพึ่งพาตลอดไป และ (8) มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา อาจเป็นหมู่บ้านชุมชนอื่นๆ ท้องถิ่น ภาคราชการ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการและอื่นๆ ในลักษณะของการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของแต่ละชุมชนจะอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและใช้ทุนทางสังคมในการจัดการ เพื่อเอาชนะปัญหาที่ชุมชนต้องเผชิญ เมื่อชุมชนมีปัญหาก็จะรวมกลุ่มเพื่อระดมทรัพยากรในชุมชนมาใช้ร่วมกัน โดยในแต่ละชุมชนจะมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่างๆ เช่น มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านสังคม มิติทางวัฒนธรรมและมิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งไม่เท่ากันหรืออาจจะพัฒนาความเข้มแข็งได้เพียงบางมิติเท่านั้น นอกจากนี้ เงื่อนไขและกระบวนการนำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละมิติก็มีความแตกต่างกันไป

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า ชุมชนเข้มแข็ง น่าจะประกอบด้วย 1) บุคคลที่หลากหลายที่รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนอย่างเป็นทางการหรือไม่ก็ตาม 2) มีเป้าหมายร่วมกันและยึดโยงเกาะเกี่ยวกันด้วยประโยชน์สาธารณะของสมาชิก 3) มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง รักและเอื้ออาทรต่อกัน และมีความรักท้องถิ่น รักชุมชน 4) มีอิสระในการร่วมมือ ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมรับผิดชอบ 5) มีการระดมใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ 6) มีการเรียนรู้ เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายและติดต่อสื่อสารกันหลายรูปแบบ 7) มีการจัดทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง 8) มีการจัดการบริหารกลุ่มที่หลากหลายและมีเครือข่ายที่ดี 9) มีการเสริมสร้างผู้นำและการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายของชุมชนที่สืบทอดกันตลอดไป

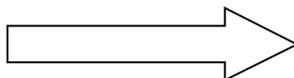
2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ปัจจัยภายในของบุคคล

- ความต้องการส่วนตัวของปัจเจกบุคคล
- สภาพความเป็นอยู่ในชุมชน
- ประสบการณ์ของบุคคล
- ทักษะของบุคคล

ปัจจัยภายนอก

- กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในชุมชน
- พัฒนาการด้านการบริหารจัดการในชุมชน
- ผู้นำภายในชุมชน
- การรวมกลุ่มของคนในชุมชน
- กิจกรรมภายในชุมชน

องค์กรชุมชนเข้มแข็ง

- การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
- การบริหารจัดการภายในชุมชน

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาและพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างองค์กรชุมชนเข้มแข็ง โดยมีรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

3.1 กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นประชากรที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาองค์กรชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง โดยผู้ศึกษาจะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งจะเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ การทำประชาคม โดยเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

1. กรรมการหมู่บ้าน จำนวน 3 ท่าน
2. อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน จำนวน 3 ท่าน
3. คณะกรรมการสตรีระดับหมู่บ้าน จำนวน 3 ท่าน
4. อาสาพัฒนาชุมชน จำนวน 3 ท่าน
5. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 2 ท่าน

3.2 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บข้อมูลทุติภูมิ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ ตำรา วารสาร บทความ เว็บไซต์ ข้อมูลสถิติต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลเอกสารทางราชการที่มีความเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม กระบวนการเกิดและการพัฒนาองค์กรชุมชน และแนวทางการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างองค์กรชุมชนเข้มแข็ง

2. การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยใช้วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่ศึกษา โดยการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังนั้น ขั้นตอนการศึกษาวิจัยจึงประกอบด้วย

ขั้นเตรียมการ ด้วยการประสานพื้นที่และสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

ขั้นเริ่มวิจัย ประกอบด้วยการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาพร้อมกับชุมชน โดยประชาชนในตำบลวัง
ชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ เข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์

ขั้นการพัฒนา ประกอบด้วยการพัฒนาชาวบ้านเป็นผู้ประสานงานแต่ละหมู่บ้าน

ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลที่เรียกว่า การประเมินชุมชนและองค์กรแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นเทคนิคที่ใช้เก็บข้อมูลในด้านกายภาพ ความเป็นมาของชุมชน ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เศรษฐกิจของชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน สภาพการทำงาน ร่วมกันและสภาพการแก้ปัญหาภายในชุมชน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ชุมชน องค์กร
ชุมชน การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและข้อจำกัด รวมทั้งเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้ในการประเมิน
สถานการณ์ชุมชนและความสัมพันธ์ในชุมชน เช่น ปฏิทินตามฤดูกาล แผนผังการถ่ายเททรัพยากรระหว่าง
หมู่บ้าน แหล่งข้อมูลข่าวสาร และแผนผังใยแมงมุม นอกจากนี้เครื่องมือเชิงคุณภาพที่ได้ใช้ เช่น แบบ
บันทึกประวัติหมู่บ้าน การทำแผนที่ชุมชนโดยชุมชนเอง และการจัดทำแผนของชุมชน

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาจะวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อเป็นการตรวจสอบความ
ถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลไปพร้อมกัน โดยมีกรอบแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบ
ในกระบวนการศึกษา โดยจะวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากเอกสาร งานวิจัยวิทยานิพนธ์ หนังสือ
ตำรา วารสาร บทความ เว็บไซต์ ข้อมูลทางสถิติ รวมทั้งข้อมูลเอกสารทางราชการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และ
ข้อมูลที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม หลังจากนั้นผู้ศึกษาจะนำข้อมูลที่ได้มาจัดระบบตามประเด็น
การศึกษาและหาข้อสรุปเพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัย
เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมด้วยการสรุปและนำเสนอเป็นประเด็น ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ได้มาจากเครื่องมือที่ใช้
ในการวิเคราะห์ชุมชนและองค์กรชุมชน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content
Analysis) ตามประเด็นโครงสร้างที่ได้กำหนดไว้

3.5 การนำเสนอข้อมูล

ผู้ศึกษาจะนำข้อมูลที่ได้อาจจากการศึกษามานำเสนอ โดยจะเขียนสรุปผลการศึกษาในลักษณะข้อความบรรยายเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาในเรื่อง “การศึกษาและพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างองค์กรชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษา ตำบลวังชมพู อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์” โดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 สถานการณ์และบริบทภายในชุมชน

ส่วนที่ 2 กระบวนการเกิดและการพัฒนาขององค์กรชุมชน

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างองค์กรชุมชนเข้มแข็ง

ส่วนที่ 4 รูปแบบการเสริมสร้างองค์กรชุมชนเข้มแข็ง

3.6 ระยะเวลาในการศึกษา

เริ่มการเก็บข้อมูลและดำเนินการศึกษาตั้งแต่เดือนตุลาคมพ.ศ. 2552 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2553 รวมระยะเวลาในการศึกษาประมาณ 9 เดือน

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อศึกษาสถานการณ์ของชุมชน กระบวนการเกิดและการพัฒนาขององค์กรชุมชน และนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างองค์กรชุมชนเข้มแข็ง โดยดำเนินการกับตัวแทนกลุ่มกรรมการหมู่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน คณะกรรมการสตรีระดับหมู่บ้าน อาสาพัฒนาชุมชน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งประชาชนในพื้นที่ตำบลวังชมพู ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ชุมชน องค์กรชุมชน การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและข้อจำกัด รวมทั้งเครื่องมือที่สามารถนำมาใช้ในการประเมินสถานการณ์ชุมชนและความสัมพันธ์ในชุมชน และนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามประเด็น โครงสร้างที่ได้กำหนดไว้

4.1 สถานการณ์และบริบทภายในชุมชน

4.1.1 ความเป็นมาของตำบลวังชมพู

ตำบลวังชมพู หรือที่รู้จักกันในชื่อบ้านวังชมพูสมัยก่อน ตั้งอยู่บนพื้นที่ทางแยกของถนนสายสระบุรี - หล่มสัก โดยพื้นที่ดังกล่าวเป็นสถานที่จุดพักนอนของคนเดินทางสมัยก่อน โดยมีการเริ่มตั้งเป็นหมู่บ้านเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2479 - 2480 โดยตำบลวังชมพูเป็นตำบลหนึ่งที่ขึ้นอยู่กับตำบลนายม ต่อมาในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 กองทัพไทยได้มาตั้งหน่วยทหาร ฝ่ายสนับสนุนกำลังพลขึ้นในบริเวณบ้านสามแยกป่าติ้ว หรือตลาดเทศบาลตำบลวังชมพูในปัจจุบัน โดยเหตุที่ชื่อว่า “วังชมพู” ก็เพราะว่าเมื่อสมัยก่อนมีต้นชมพูต้นใหญ่อยู่ริมวังน้ำ จึงเรียกว่าวังชมพู แต่มีการเรียกชื่อเพี้ยนไปจากวังชมพูจึงมีการเรียกชื่อใหม่ในปัจจุบันว่าวังชมพู ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง บ้านวังชมพูและบ้านป่าติ้วได้แยกตัวมาจากตำบลนายม และมารวมตัวเป็นหมู่บ้านเดียวกัน และตั้งชื่อบ้านใหม่ว่า บ้านสามแยกวังชมพู หลังจากนั้นจึงมีประชาชนมาอาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณนี้เป็นจำนวนมาก ทางราชการจึงได้ยกฐานะหมู่บ้านขึ้นเป็น “ตำบลวังชมพู” เมื่อปี พ.ศ. 2515 ดังนั้นตำบลวังชมพู จึงเป็นตำบลหนึ่งใน 16 ตำบลของอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

4.1.2 การปกครอง

ปัจจุบันแบ่งการปกครองออกเป็น 13 หมู่บ้าน ประกอบด้วย

- หมู่ที่ 1 ชื่อหมู่บ้าน บ้านยาวิเหนือ
- หมู่ที่ 2 ชื่อหมู่บ้าน บ้านห้วยโป่ง
- หมู่ที่ 3 ชื่อหมู่บ้าน บ้านวังชมภู (อยู่เขตเทศบาล)
- หมู่ที่ 4 ชื่อหมู่บ้าน บ้านวังทอง
- หมู่ที่ 5 ชื่อหมู่บ้าน บ้านซำบ่อ
- หมู่ที่ 6 ชื่อหมู่บ้าน บ้านหลุง
- หมู่ที่ 7 ชื่อหมู่บ้าน บ้านยางหัวลม
- หมู่ที่ 8 ชื่อหมู่บ้าน บ้าน ก.ม. 2
- หมู่ที่ 9 ชื่อหมู่บ้าน บ้านโนนโรงเลื่อย
- หมู่ที่ 10 ชื่อหมู่บ้าน บ้านยาวิใต้
- หมู่ที่ 11 ชื่อหมู่บ้าน บ้านงามประทีป
- หมู่ที่ 12 ชื่อหมู่บ้าน บ้านวังเจริญ
- หมู่ที่ 13 ชื่อหมู่บ้าน บ้านยาวิพัฒนา

โดยมีผู้ดำรงตำแหน่งกำนัน ดังนี้

1. นายจูล คุณวงศ์ กำนันคนแรก
2. นายบรรเจิด คุณวงศ์ กำนันคนที่สอง
3. นายประจวบ ศิลป์เจิมศิริ กำนันคนที่สาม
4. นายถวิล โคมอุปฮาด กำนันคนที่สี่
5. นายศักดิ์ พิทักษ์ประทาน กำนันคนปัจจุบัน

4.1.3 อาณาเขตที่ตั้ง

ตำบลวังชมภูมีอาณาเขตที่ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอเมืองเพชรบูรณ์ มีระยะทางห่างจากอำเภอเมือง ประมาณ 21 กิโลเมตร โดยมี

- ทิศเหนือติดต่อกับ ตำบลบ้านโตก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์
- ทิศใต้ติดต่อกับ ตำบลห้วยสะแก อำเภอเมืองเพชรบูรณ์
- ทิศตะวันออกติดต่อกับ ตำบลนายม อำเภอเมืองเพชรบูรณ์
- ทิศตะวันตกติดต่อกับ ตำบลพุทธบาท อำเภอชนแดน

4.1.4 จำนวนครัวเรือน ปี2546

ตำบลวังชมภู มีทั้งหมด 3,134 ครัวเรือน มีประชากรรวม 12,642 คน โดยแยกเป็นจำนวนประชากรชาย 6,307 คน และประชากรหญิง 6,335 คน

4.1.5 เนื้อที่ของตำบลวังชมภู

พื้นที่ทั้งหมดของตำบลวังชมภู มีทั้งหมดประมาณ 68,709.2 ไร่ คิดเป็นพื้นที่ 109.93 ตารางกิโลเมตร แยกเป็นในเขตเทศบาลตำบลวังชมภู 400 ไร่ คิดเป็นพื้นที่ 0.64 ตารางกิโลเมตร ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลวังชมภู 68,309.2 ไร่ คิดเป็นพื้นที่ 109.29 ตารางกิโลเมตร มีสภาพเป็นพื้นที่ราบประมาณ 80% นอกนั้นเป็นที่เนินและติดภูเขาซึ่งส่วนใหญ่ภูเขาจะอยู่ทางทิศตะวันตก

4.1.6 ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ

การประกอบอาชีพ

ประชาชนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในตำบลวังชมภู ประกอบอาชีพ โดยเรียงลำดับดังต่อไปนี้

1. อาชีพเกี่ยวกับการเกษตร ประมาณ 65 % ของจำนวนประชากรทั้งหมด
2. อาชีพรับจ้าง ประมาณ 25 % ของจำนวนประชากรทั้งหมด
3. อาชีพค้าขายและรับราชการรวมกัน ประมาณ 10 % ของจำนวนประชากรทั้งหมด

สถานประกอบการธุรกิจในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลวังชมภู

ธนาคาร	1	แห่ง
โรงงานอุตสาหกรรม	2	แห่ง
ฟาร์มปศุสัตว์	4	แห่ง
ปั้มน้ำมันและก๊าซ	11	แห่ง
ห้องเย็น	1	แห่ง

4.1.7 ข้อมูลทางด้านสังคม

การศึกษา

- โรงเรียนประถมศึกษา 5 แห่ง

ลำดับ ที่	ชื่อโรงเรียน	ชื่อผู้บริหาร	จำนวนครู (คน)	จำนวนนักเรียน (คน)				หมายเหตุ
				ก่อน ประถม	ประถม	มัธยม	รวม	
1	ร.ร.บ้านยาวิ-ห้วยโป่ง	นายสุพิน นุชรอด	30	76	269	179	524	
2	ร.ร.บ้านวังทอง	นายชัยวัฒน์ นงภา	5	10	40	-	50	
3	ร.ร.บ้าน ก.ม.2	นายโกวิท แดงทองดี	13	50	167	-	217	
4	ร.ร.บ้านยางหัวลม	นายวิระศักดิ์ บำเรอวงษ์	5	14	55	-	69	
5	ร.ร.บ้านหลุง	นายสมพงษ์ คำขาว	5	12	42	-	54	

ลำดับ ที่	ชื่อโรงเรียน	ชื่อผู้บริหาร	จำนวนครู (คน)	จำนวนนักเรียน (คน)				หมายเหตุ
				ก่อน ประถม	ประถม	มัธยม	รวม	
1	ร.ร.องค์การบริหาร ส่วนจังหวัดเพชรบูรณ์ (วังชมภูวิทยาเขต) (วังชมภูวิทยาเขต)	นายวิโรจน์ เข้มเหล็ก	43	-	-	736	736	

- โรงเรียนมัธยมศึกษา 1 แห่ง
- ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนระดับตำบล 1 แห่ง
- มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2 แห่ง คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้าน ก.ม.2 และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านยาวิ-ห้วยโป่ง
- ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 13 แห่ง

สถาบันและองค์กรศาสนา

- วัด 11 แห่ง
 1. วัดยาวิเหนือ
 2. วัดแสนสุข
 3. วัดบ้านวังทอง
 4. วัดซำบ่อ
 5. วัดบ้านหลุง
 6. วัดช้างเผือก
 7. วัดศิลาโหมง
 8. วัดสามัคคีพัฒนาราม
 9. วัดยาวิใต้
 10. วัดเนินประชาสรรค์
 11. วัดวังชมพู

- สำนักสงฆ์ 3 แห่ง

1. สำนักสงฆ์ สวนเมตตาบารมี
2. สำนักสงฆ์ วัดป่ายาวิ
3. สำนักสงฆ์ วัดไทรงาม

- มัสยิด 1 แห่ง

- ศาลเจ้า 1 แห่ง

ข้อมูลทางสาธารณสุข

- ศูนย์สุขภาพชุมชน 1 แห่ง
- สถานพยาบาลเอกชน 4 แห่ง
- ร้านขายยาแผนปัจจุบัน 3 แห่ง
- อัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำ ร้อยละ 100

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

- ป้อมตำรวจภูธร 1 แห่ง

4.1.7 การบริการพื้นฐาน

การคมนาคม

ถนนสายหลักของตำบลที่ใช้ติดต่อกับตำบลอื่น มีจำนวน 3 สาย คือ

1. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 21 ติดต่อกับ ตำบลบ้านโตก ระยะทาง 3 กิโลเมตร
2. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2007 ติดต่อกับ ตำบลนายม ระยะทาง 2 กิโลเมตร
3. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 113 ติดต่อกับ ตำบลพุทธบาท ระยะทาง 18 กิโลเมตร
4. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 21 ติดต่อกับ ตำบลห้วยสะแก ระยะทาง 3 กิโลเมตร

การโทรคมนาคม

1. ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขเอกชนรับอนุญาต 1 แห่ง
2. สำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค 1 แห่ง
3. โทรศัพท์สาธารณะ 11 แห่ง
4. หอกระจายข่าว 12 แห่ง

การไฟฟ้า

หมู่บ้านในพื้นที่ที่มีไฟฟ้าทุกหมู่บ้าน แต่ยังไม่ครบทุกครัวเรือน โดยประชากรมีไฟฟ้าใช้ ร้อยละ 96 ประชากรไม่มีไฟฟ้าใช้ประมาณ 123 ครัวเรือน

4.1.8 แหล่งน้ำทางการเกษตร

แหล่งน้ำธรรมชาติ

ลำน้ำ , ลำห้วย , ลำคลอง 18 แห่ง
บึง , หนองน้ำ 3 แห่ง

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

- สระน้ำสาธารณะ 23 แห่ง
- สระน้ำ 20 แห่ง
- ฝาย ทำนบกั้นน้ำ 25 แห่ง
- บ่อน้ำตื้น 20 แห่ง
- ประปา 5 แห่ง

4.1.9 ข้อมูลด้านอื่นๆ

กลุ่มองค์กรชุมชนหรือกลุ่มที่มวลชนจัดตั้ง

1. ลูกเสือชาวบ้าน 3 รุ่น
2. ไทยอาสาป้องกันชาติ 2 รุ่น
3. อพป. 1 รุ่น
4. อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน 12 กลุ่ม
5. อาสาสมัครป้องกันภัยพลเรือน 2 รุ่น (200 คน)
6. กลุ่มแม่บ้าน ต.วังชมภู 12 กลุ่ม
7. กลุ่มเกษตรกร ต.วังชมภู 1 กลุ่ม
8. กลุ่มเยาวชน ต.วังชมภู 12 กลุ่ม
9. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต 12 กลุ่ม

กลุ่มอาชีพเสริม

1. กลุ่มแม่บ้าน ทำดอกไม้จันทร์, ดอกไม้เกร็ดปลา, เย็บเบาะรองนั่ง หมู่ 1 บ้านยาวิ
2. กลุ่มแม่บ้าน ทำน้ำดื่มสมุนไพร , แยมมะขาม หมู่ 1 บ้านยาวิ
3. กลุ่มแม่บ้าน ทำไข่เค็มดินปลวก, ยาสูบ หมู่ 2 บ้านห้วยโป่ง
4. กลุ่มแม่บ้าน ทำไม้กวาด, ขนมหู หมู่ 4 บ้านวังทอง
5. กลุ่มแม่บ้าน ทำข้าวแตนสมุนไพร หมู่ 5 บ้านซับช้อย
6. กลุ่มแม่บ้าน ทำวอยข้าวเหนียว หมู่ 6 บ้านหลุง
7. กลุ่มแม่บ้าน ทำถั่วทอดสมุนไพร หมู่ 7 บ้านยางหัวลม
8. กลุ่มแม่บ้าน ทำน้ำพริกเผา , กลิ้วยอบเนย หมู่ 8 บ้าน ก.ม. 2
9. กลุ่มแม่บ้าน ทำมะขามกวน หมู่ 9 บ้านโนนโรงเลื่อย
10. กลุ่มแม่บ้าน ผลิตข้าวบรรจุถุง หมู่ 10 บ้านยาวิใต้
11. กลุ่มแม่บ้าน ตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป หมู่ 11 บ้านงามประทีป

12. กลุ่มแม่บ้าน เพาะต้นกล้าไม้สักและไม้ประดับ หมู่ 12 บ้านวังเจริญ
13. กลุ่มแม่บ้าน เลี้ยงไก่ หมู่ 13 บ้านยาวิพัฒนา

4.1,10 ศักยภาพของท้องถิ่น

1. จุดเด่นของการรวมกลุ่ม และ ประชากร (ที่เอื้อต่อการพัฒนา)

การรวมกลุ่มในท้องถิ่นตำบลวังชมภู มีหลากหลายกลุ่ม และแต่ละกลุ่มมีการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ประชาชนยังมีความสามัคคีเป็นอย่างดี ให้ความร่วมมือกับการดำเนินงาน และกิจกรรมของตำบลเป็นอย่างดี

2. จุดเด่นด้านพื้นที่ (ที่เอื้อต่อการพัฒนา)

พื้นที่ของตำบลวังชมภู เป็นพื้นที่ราบหุบเขา มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ, วัตถุดิบ ที่นำมาสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่น ได้ มีเส้นทางการคมนาคมที่เป็นสายหลัก ซึ่งเป็นการเอื้อต่อการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ได้เป็นอย่างดี

4.2 กระบวนการเกิดและการพัฒนาขององค์กรชุมชน

4.2.1 จุดเริ่มต้นของกระบวนการเกิดและการพัฒนาขององค์กรชุมชน

การขับเคลื่อนงานพัฒนาของภาคประชาชน โดยมีหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน ให้การส่งเสริม และสนับสนุนอย่างต่อเนื่องตลอดมา ทำให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มต่างๆ อย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นพื้นที่รูปธรรม ในลักษณะของเวทีปรึกษาหารือร่วมกันของกลุ่มคนในหมู่บ้าน/ตำบล ทำให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ชุมชนเข้มแข็ง มีความสามารถในการจัดการงานพัฒนาด้านต่างๆ ทำให้เครือข่ายชุมชนที่มีประสบการณ์และเห็นความสำคัญของเรื่องนี้ ได้ร่วมกันร่าง พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชนขึ้น เพื่อให้มีพ.ร.บ.ที่จะช่วยหนุนเสริม รับรองให้การทำงานแบบมีเวทีปรึกษาหารือกันอย่างต่อเนื่องมีสถานะเป็นที่ชอบ ได้รับความร่วมมือของทุกฝ่าย เสนอผ่านรัฐบาล และสภานิติบัญญัติแห่งชาติ จนเป็นกฎหมายที่มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ นั้น โดยมีเจตนารมณ์ของ พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน ดังนี้

1. เป้าหมายของกฎหมายฉบับนี้เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง ร่วมกันจัดการ แก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่น
2. เป็นกฎหมายรับรองให้เวทีการปรึกษาหารือของชุมชนมีสถานะที่ชัดเจนเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกฝ่าย สภาองค์กรชุมชนมีภารกิจไม่มีอำนาจ
3. เป็นกฎหมายส่งเสริม ไม่ใช่บังคับใช้พร้อมกัน
4. สภาองค์กรชุมชนเกิดขึ้นตามความพร้อมและเห็นพ้องต้องกันของคนในชุมชน
5. องค์กรชุมชนยังคงทำงานด้วยใจ คงความเป็นอิสระ ไม่ถูกรวบงำ สร้างการยอมรับด้วยการกระทำ ผลงาน ไม่ใช่อำนาจบังคับ

4.2.2 หลักการสำคัญของกระบวนการเกิดและการพัฒนาองค์กรชุมชน

1. การมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนเป็นเจ้าของ ประชาชนเป็นผู้รับประโยชน์
2. ชุมชนมีความสมัครใจในการพัฒนาตนเอง
3. กระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง
4. ความยืดหยุ่น สอดคล้องเหมาะกับชุมชน
5. ความร่วมมือและยอมรับเป็นเครื่องมือเชื่อมประสานการทำงานการพัฒนาศักยภาพชุมชนของภาคีการพัฒนา

จากแนวทางการเกิดขึ้นของกระบวนการเกิดและการพัฒนาองค์กรชุมชน ตามพระราชบัญญัติองค์กรชุมชน 2551 ที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอกระบวนการเกิดและการพัฒนาองค์กรชุมชนของชุมชนตำบลวังชมภู เป็นลำดับขั้นตอนตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนเป็นเจ้าของ ประชาชนเป็นผู้รับประโยชน์

จากการศึกษาชุมชนตำบลวังชมภู ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนมีความเป็นเจ้าของ ประชาชนเป็นผู้รับประโยชน์ พบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในชุมชนตำบลวังชมภู เริ่มจากผู้นำของชุมชนมีความเข้มแข็ง มีภาวะความเป็นผู้นำ ในการประสานชุมชนได้เป็นอย่างดี มีการเข้าถึงสมาชิกในชุมชนโดยมีกิจกรรมต่างในชุมชน เช่น การประชุมสมาชิกในชุมชนทุกเดือนๆ ละ 1 ครั้ง เพื่อเป็นเวทีการแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับชุมชน วิถีชีวิต การแจ้งเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน และเรื่องต่างๆ ที่ได้รับจากเทศบาลหรือหน่วยงานของภาครัฐต่างๆ และการแนะนำในเรื่องของการรวมกลุ่มอาชีพต่างๆ ที่สมาชิกสนใจ ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวมีความหลากหลายทางด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่หลากหลายที่อพยพมาตั้งรกรากในพื้นที่เขตตำบลวังชมภู

2. ชุมชนมีความสมัครใจในการพัฒนาตนเอง

ชุมชนตำบลวังชมภู มีความสมัครใจในการพัฒนาตนเอง และพร้อมที่จะพัฒนาตนเอง หากได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นการฝึกอบรมเกี่ยวกับอาชีพ หรือการพัฒนาทางด้านผลิตภัณฑ์ต่างๆ ให้มีความเหมาะสมกับความต้องการของตลาดและผู้บริโภค เพราะพื้นที่ดังกล่าวมี ไร่กำนันจูล ที่เป็นจุดบริการสินค้าของฝากของจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังนั้น สมาชิกกลุ่มอาชีพ และกลุ่มวิสาหกิจต่างๆ ในชุมชนพร้อมที่จะพัฒนาคุณภาพสินค้าของกลุ่มให้มีคุณภาพ ตรงกับความต้องการของตลาดและผู้บริโภค

3. กระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง

ในส่วนของการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง จากการเรียนรู้ตนเองภายในชุมชน เนื่องจากพื้นที่ตำบลที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นมีสมาชิกในชุมชนที่อพยพมาจากหลายพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นภาคอีสาน ภาคเหนือ และภาคใต้ ฉะนั้น ความหลากหลายทางด้านความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ จะมีความหลากหลาย สิ่งแรกที่ผู้นำชุมชนต้องเรียนรู้ ก็คือ ความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ความเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางด้านความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต ความเป็นตัวตนของคนในชุมชน ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญในการที่จะพัฒนาชุมชนของตนเอง และที่สำคัญมากไปกว่านั้นคือ ตำบลวังชมภูการเข้าใจถึงความหลากหลายของสมาชิกในชุมชน การประสานชุมชนชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียวกัน การร่วมมือ ร่วมใจกันในการพัฒนาตนเอง มิใช่ประโยชน์ของผู้ใดเลยนอกจากประโยชน์ที่เกิดขึ้นในชุมชนนั่นเอง

4. ความยืดหยุ่น สอดคล้องเหมาะกับชุมชน

สำหรับด้านความยืดหยุ่น สอดคล้องเหมาะสมกับชุมชน พบว่า ชุมชนตำบลวังชมภูนั้นมีความหลากหลายทางด้านความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนวิถีชีวิตของคนในชุมชน ดังนั้นความยืดหยุ่นของชุมชนแห่งนี้มีความยืดหยุ่นสูงมาก สังเกตได้จากการสืบทอดในการจัดงานประจำปีในชุมชนต่างๆ ประชาชนในเขตพื้นที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการร่วมทำกิจกรรมของชุมชน เพื่อสร้างความสามัคคีกลมเกลียวกันเป็นหนึ่งเดียว โดยมีความหลากหลายในด้านความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนวิถีชีวิต สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมชุมชนแห่งนี้ได้

5. ความร่วมมือและการยอมรับเป็นเครื่องมือเชื่อมประสานการทำงานการพัฒนาศักยภาพชุมชนของภาคีการพัฒนา

จากการศึกษาชุมชนตำบลวังชมภู ด้านความร่วมมือและการยอมรับเป็นเครื่องมือเชื่อมประสานการทำงานการพัฒนาศักยภาพชุมชนของภาคีการพัฒนา พบว่า ชุมชนตำบลวังชมภู พร้อมทั้งจะพัฒนาศักยภาพของชุมชน โดยการพร้อมที่จะพัฒนาตนเองต่อการพัฒนากลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจ ให้มีผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐที่จะเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนในด้านการพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ ให้กับกลุ่มต่างๆ ในชุมชน

4.3 การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างองค์กรชุมชนเข้มแข็ง

การมีส่วนร่วมของประชาชนของชุมชนในกระบวนการพัฒนา เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้พัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการปัญหาได้ด้วยตนเอง เพื่อประโยชน์ของตนเอง ครอบครัว และชุมชน ตลอดจนสามารถสนองต่อการกระจายการพัฒนาได้อย่างเต็มที่และทั่วถึง ดังนั้นการพัฒนาจึงควรเน้นที่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยมีเศรษฐกิจชุมชนที่มั่นคงเป็นผู้นำ และเป็นฐานในการยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตในอนาคต ทั้งนี้ภาคธุรกิจเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนและ องค์กรประชาชนจำเป็นจะต้องเข้ามาเสริมบทบาทของภาครัฐซึ่งเป็นผู้สนับสนุนการพัฒนาเดิม ซึ่งเป็นการผนึกกำลังในการพัฒนาและนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีแนวทางหลักดังนี้

1. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชนบทเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจสังคม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ชุมชนมีความพร้อมในเบื้องต้นในการตอบรับต่อการเข้าร่วมสนับสนุนการพัฒนาของทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชน โดยยกระดับความรู้ความสามารถในการเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาของชุมชนและมีแนวทางดังนี้

1.1 การเตรียมความพร้อมของชุมชน

(1) เสริมสร้างกระบวนการพัฒนาคนเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการจัดการและทักษะที่หลากหลาย พร้อมกับพัฒนาความเป็นผู้นำและความเข้มแข็งของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน โดยจัดการฝึกอบรมด้วยวิทยากรทั้งจากชาวบ้านและภายนอกให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และมีการเรียนรู้แลกเปลี่ยนระหว่างกัน

(2) จัดสรรงบประมาณสนับสนุนองค์กรชุมชนเพื่อส่งเสริมการรวมกลุ่มของชุมชนทุกรูปแบบ

(3) ส่งเสริมให้องค์กรชุมชนเป็นตัวกลางในการรับการสนับสนุนและความช่วยเหลือจากรัฐ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำงาน ควบคุม และติดตามผลร่วมกัน

1.2 การเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชน

(1) พัฒนาการกระบวนการเรียนรู้ โดยการกระจายข้อมูลข่าวสาร และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตของครอบครัวและชุมชน

(2) สนับสนุนชุมชนให้มีการริเริ่มทำธุรกิจที่ชุมชนเป็นเจ้าของและบริหารจัดการเอง ภายใต้วามร่วมมือของภาคธุรกิจเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชน รวมทั้งมีการ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการบริหารจัดการด้านธุรกิจระหว่างชุมชน

(3) ส่งเสริมบทบาทของสตรีให้มีส่วนในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการงานพัฒนาของชุมชนในทุกด้านมากขึ้น

1.3 การสนับสนุนแหล่งเงินทุนสำหรับการพัฒนาชุมชน

(1) ขยายการดำเนินงานกองทุนพัฒนาชนบท เพื่อสนับสนุนการออมทรัพย์ในระดับ ชุมชน และส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง

(2) สนับสนุนการจัดตั้งกองทุนในรูปแบบต่างๆ และพัฒนาเครือข่ายกองทุนในระดับ ชุมชน เช่น กองทุนสวัสดิการในชุมชน กองทุนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กองทุนด้าน ค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาอาชีพเสริม เป็นต้น โดยการให้ความรู้ด้านบริหารจัดการกองทุนและด้านอื่นๆ ที่ จำเป็นให้มีประสิทธิภาพและเสริมสร้างศักยภาพของผู้บริหารกองทุนให้มากขึ้น

1.4 การสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้และขยายเครือข่ายการเรียนรู้ของประชาชน และชุมชนใน ชนบท

(1) ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ สื่อมวลชน และสร้างเครือข่ายการสนับสนุนด้านเทคโนโลยี สื่อสาร เพื่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

(2) จัดให้มีการฝึกอบรมอาชีพด้านต่างๆ ที่สอดคล้องกับศักยภาพของชุมชนและท้องถิ่น โดยใช้ เทคโนโลยีที่เหมาะสม ภายใต้วามร่วมมือขององค์กรชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน และสถาบันการศึกษาใน ท้องถิ่น

(3) รับรองวิทยฐานะการเรียนรู้ของชุมชน ในรูปแบบต่างๆ เช่น โรงเรียนชุมชน วิทยาลัย ชุมชน มหาวิทยาลัยชาวบ้าน โดยรัฐให้การช่วยเหลือตามความเหมาะสม

(4) เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในการเลือกประกอบอาชีพและการดำรงชีพ ผ่านสื่อต่างๆ ที่หลากหลาย เช่น ข้อมูลราคาสินค้า ข้อมูลด้านบริการทางสังคม เป็นต้น

1.5 การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- (1) สร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการบริหารจัดการ
- (2) เผยแพร่และให้โอกาสประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นกับท้องถิ่นจากโครงการพัฒนาของรัฐ รวมทั้งสนับสนุนให้มีการประชาสัมพันธ์ตามควรแก่กรณี
- (3) สนับสนุนให้องค์กรชุมชน เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน มีบทบาทในการควบคุมดูแล และแก้ไขด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพิ่มขึ้น

1.6 การส่งเสริมบทบาทของครอบครัวและชุมชนในการจัดบริการสังคม

- (1) สร้างกลไกและระบบที่จะเอื้อต่อการส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการตรวจสอบ บริการสังคมต่างๆ ที่ดำเนินการในชุมชน เช่น การรับเลี้ยงเด็กกำพร้า การกำจัดขยะให้ได้มาตรฐาน ฯลฯ
- (2) สนับสนุนให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวและชุมชน โดยการจัดกิจกรรม เช่น การจัดสวนสาธารณะและบริการนันทนาการเพื่อให้สมาชิกได้รับประโยชน์ร่วมกัน

2. การเพิ่มบทบาทของภาครัฐเพื่อสนับสนุนชุมชนให้มีส่วนร่วมและโอกาสในการพัฒนามากขึ้น

2.1 การส่งเสริมความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจขององค์กรชุมชน

- (1) ใช้มาตรการทางการคลัง โดยการปรับปรุงระบบภาษีให้ส่งเสริมและสนับสนุนการระดมทุนเพื่อการพัฒนาองค์กรชุมชน
- (2) ส่งเสริมกิจการสหกรณ์ให้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง รวมทั้งรับรองสถาน-ภาพของกลุ่มต่างๆ ที่ดำเนินการ โดยใช้หลักสหกรณ์เพื่อให้มีสถานภาพที่สามารถเอื้อประโยชน์ด้านภาษีต่อภาคเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชนที่ให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ เช่น การฝึกอบรม
- (3) สนับสนุนมาตรการทางภาษีเพื่อจูงใจธุรกิจขนาดใหญ่ให้ทำธุรกิจกับองค์กรชุมชนในลักษณะที่ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการ การตลาด และการแข่งขันของชุมชนให้สูงขึ้น

(4) ส่งเสริมให้สถาบันการเงินทั้งภาครัฐและภาคเอกชนสนับสนุนสินเชื่อเพื่อการพัฒนาให้แก่องค์กรชุมชนมากขึ้น

(5) สนับสนุนการจัดตั้งสถาบันการเงินระดับชาติ ในลักษณะธนาคารเพื่อพัฒนาองค์กรชุมชน เพื่อให้การสนับสนุนทั้งด้านการพัฒนาองค์กรและด้านสินเชื่อ เพื่อการพัฒนาให้แก่องค์กรชุมชน โดยมีการร่วมมือประสานงานกับองค์กรพัฒนาเอกชน และสถาบันการเงินอื่นๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน อื่นๆ ที่จะร่วมสนับสนุนการพัฒนาองค์กรชุมชน

(6) พัฒนาขีดความสามารถของสถาบันและกลุ่มเกษตรกรในรูปแบบต่างๆ โดย

(6.1) สนับสนุนหลักสูตรการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบที่สอดคล้องกับศักยภาพและภูมิปัญญาของท้องถิ่น รวมทั้งจัดระบบการถ่ายทอดความรู้ด้านเทคนิควิชาการของสถาบันและกลุ่มเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จให้แพร่หลาย

(6.2) เพิ่มโอกาสการทำธุรกิจของสถาบันเกษตรกร โดยจัดการฝึกอบรมด้านบริหารจัดการ สนับสนุนข่าวสารด้านการตลาดและเพิ่มสินเชื่อระยะยาวผ่านสถาบันเกษตรกร

(6.3) สนับสนุนความคล่องตัวในการดำเนินธุรกิจของสถาบันเกษตรกรโดยการแก้กฎหมายที่จำเป็น

2.2 การส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนด้านสังคมและคุณภาพชีวิต

(1) กระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น และเพิ่มโอกาสในการศึกษาต่อแก่เด็กที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาอย่างทั่วถึง

(2) เปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับข่าวสารข้อมูลอย่างกว้างขวาง โดยความร่วมมือในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารระหว่างองค์กรชุมชน ภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน

(3) สนับสนุนงบประมาณแก่องค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรชุมชน เพื่อดูแลกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่รัฐดูแลไม่ทั่วถึง

(4) กระจายบริการสาธารณสุขทั้งทางด้านทรัพยากรและบุคลากร เพื่อลดความแตกต่างทางด้านคุณภาพของการให้บริการระหว่างกรุงเทพมหานครและภูมิภาค

(5) เร่งการปฏิรูประบบภาษีท้องถิ่น เพื่อให้ท้องถิ่นและชุมชนมีรายได้เพียงพอในการจัดบริการด้านสังคมอย่างทั่วถึง

3. การส่งเสริมบทบาทของภาคธุรกิจเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและมีทางเลือกในการประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งการเพิ่มบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนและภาคธุรกิจเอกชนให้เกื้อกูลกิจกรรมของชุมชน

3.1 การสนับสนุนธุรกิจเอกชนให้เข้าร่วมในการพัฒนาธุรกิจชุมชนตามความพร้อมความถนัดและความสมัครใจของแต่ละองค์กรธุรกิจ

(1) สนับสนุนการพัฒนาธุรกิจและเศรษฐกิจในระดับหมู่บ้าน โดยการสนับสนุนการร่วมทุนระหว่างชุมชนและธุรกิจเอกชน และการตลาดสำหรับสินค้าที่ผลิตในท้องถิ่น

(2) ส่งเสริมชุมชนให้มีอาชีพนอกภาคเกษตรในหมู่บ้าน โดยเฉพาะธุรกิจประเภทรับเหมาช่วงงาน เช่น การทอผ้า การผลิตชิ้นส่วนผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมประเภทต่างๆ

(3) ถ่ายทอดความรู้และทักษะในเชิงธุรกิจ เช่น การผลิต การตลาด การบัญชี การเงิน และการจัดการทั่วไป เพื่อวางรากฐานความคิดเชิงธุรกิจโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง

(4) สร้างสิ่งจูงใจด้านมาตรการการเงินและการคลังให้ธุรกิจเอกชนเข้ามาช่วยฝึกอบรมฝีมือแรงงาน การผลิต การจำหน่าย และการจัดการตลาดอย่างเป็นระบบครบวงจร โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการในทุกขั้นตอนและสามารถพัฒนาให้เป็นธุรกิจที่ชุมชนเป็นเจ้าของเองได้ในที่สุด

(5) รมรงค์สร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ประกอบการธุรกิจเอกชนในการปรับแนวคิดการบริหารธุรกิจจากการมุ่งเน้นกำไรไปสู่การลงทุนเพื่อพัฒนาสังคมควบคู่กันไปด้วย

3.2 การสนับสนุนองค์กรพัฒนาเอกชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

(1) สนับสนุนบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนในการประสานงานการพัฒนา ร่วมกับชุมชน องค์กรท้องถิ่น ภาครัฐ และภาคธุรกิจเอกชน โดยสนับสนุนข้อมูลข่าวสาร งบประมาณ และการอำนวยความสะดวก

(2) ส่งเสริมบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนในการค้นคว้าวิจัยและการถ่ายทอดเทคโนโลยีความรู้ในด้านต่างๆ เพื่อสนับสนุนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

(3) สนับสนุนทุนแก่องค์กรพัฒนาเอกชนในการพัฒนาอาชีพและรายได้ของชุมชนในชนบท

จากผลการศึกษา พบว่าองค์กรชุมชนในตำบลวังชมภูปัจจัยภายนอกชุมชนมีตัวแปรสำคัญที่เอื้อต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน 3 ประการ กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ในฐานะนักพัฒนา ซึ่งจำเป็นต้องมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของกลุ่มเป้าหมาย และเข้าใจถึงแนวทางการพัฒนาองค์กรชุมชน ตลอดจนตระหนักถึงบทบาทของตนเองในกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันกับองค์กรชุมชน ผลการศึกษาพบว่าเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่มีคุณวุฒิไม่ตรงกับงาน แต่มีประสบการณ์การทำงานกับชุมชน สามารถเข้าร่วมในกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันกับสมาชิกและผู้นำองค์กรเป็นอย่างดีจนได้รับการยอมรับจากองค์กรชุมชน แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีขาดทักษะความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่จำเป็นต่อการเอื้ออำนวยให้องค์กรชุมชนขับเคลื่อนไปอย่างมีประสิทธิภาพ แต่จากการศึกษาถึงปัจจัยด้านการบูรณาการกับภาคีเครือข่ายพบว่า มีการบูรณาการกับภาคีเครือข่ายอย่างชัดเจนในรูปของคณะทำงานหรือคณะกรรมการบริหารโครงการ สามารถหนุนเสริมและเติมเต็มในส่วนที่เป็นข้อจำกัดซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นการบูรณาการในทุกระดับทั้งระดับบุคคลและสถาบัน ส่วนปัจจัยด้านกระบวนการพัฒนาที่เอื้อต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนพบว่า ตำบลวังชมภูได้กำหนดกระบวนการพัฒนาสังคมผ่านการดำเนินกิจกรรมและพิจารณาไตร่ตรองจากกิจกรรม (Action – Reflection Process) อันเป็นการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติให้เหมาะสมและสอดคล้องกับเงื่อนไขข้อเท็จจริงและศักยภาพขององค์กรชุมชนอย่างแท้จริง

สำหรับปัจจัยภายในองค์กรชุมชนพบว่า สมาชิกขององค์กรชุมชนที่จำแนกออกเป็นด้านตามกลุ่มเป้าหมายจะมีทัศนคติและการรับรู้ต่อตนเองที่คล้ายคลึงกัน ทำให้มีอุดมการณ์ใกล้เคียงกัน มีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรที่ชัดเจน สามารถเป็นที่ยึดเหนี่ยวและสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ส่วนการมีผลประโยชน์ร่วมกันทางเศรษฐกิจจะเป็นสิ่งสำคัญในการริเริ่มกิจกรรมและสร้างการมีส่วนร่วม แต่ทั้งนี้ผู้นำต้องตระหนักถึงความต้องการด้านอื่นของสมาชิก และกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของสมาชิกให้มากที่สุดตามศักยภาพขององค์กร สำหรับผู้นำองค์กรชุมชนจะเป็นผู้นำที่มีภาวะการนำโดยธรรมชาติผ่านการเลือกตั้งจากสมาชิกทำให้เกิดการยอมรับจากสมาชิกซึ่งโดยส่วนใหญ่ในระยะเริ่มต้นกิจกรรมสมาชิกส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมค่อนข้างน้อย แต่จากความคาดหวังต่อผลสำเร็จของกิจกรรมทำให้มีแนวโน้มของการมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น สำหรับชาวบ้านทั่วไปโดยส่วนใหญ่ยังไม่รับรู้การดำเนินงานขององค์กรชุมชน ทำให้ไม่เข้าร่วมสนับสนุนกิจกรรมได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ตำบลวังชมภูจะต้องดำเนินการประชาสัมพันธ์เชิงรุกในทุกรูปแบบ ส่วนการบริหารจัดการ

องค์กรชุมชนพบว่า เป็นการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการแบบเป็นทางการ และเน้นการมีส่วนในการตัดสินใจของสมาชิก แต่ยังคงขาดการกำหนดกิจกรรมและช่องทางการติดต่อสื่อสารยังไม่ชัดเจนเป็นระบบ จำเป็นต้องกระตุ้นเร้าให้องค์กรชุมชนตระหนักถึงความสำคัญและกำหนดรูปแบบหรือระบบให้ชัดเจน เพื่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ ส่วนกิจกรรมพัฒนาพบว่า องค์กรชุมชนยังไม่สามารถจัดกิจกรรมที่หลากหลายและตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกได้อย่างทั่วถึงและครอบคลุมทุกองค์ประกอบของชีวิต แต่มีแนวโน้มในการพัฒนาแบบแผนของการเรียนรู้ และพัฒนาทางเลือกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตนอกเหนือจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น

จากภาพรวมของการศึกษา แม้ว่าองค์กรชุมชนจะมีการสนับสนุนการดำเนินงานยังอาจไม่สามารถบริหารจัดการกิจกรรมเพื่อตอบสนองต่อความต้องการ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกได้อย่างสมบูรณ์และต่อเนื่อง รวมทั้งยังมีภาระจำกัดที่จะเผชิญกับภาวะวิกฤติต่างๆ ได้ แต่โดยภาพรวมก็มีสิ่งบ่งชี้ให้เห็นถึงการสร้างรากฐานการพัฒนาให้เกิดขึ้นในชุมชน และมีอีกหลายสิ่งบ่งชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มการพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้และมีแบบแผนการสร้างองค์ความรู้ด้านการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ตลอดจนสมาชิกมีความคาดหวังต่อผลสำเร็จขององค์กรชุมชนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งถือเป็นสิ่งน่าพึงพอใจเมื่อเปรียบเทียบกับระยะเวลาดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตามจำเป็นต้องพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ทักษะความชำนาญที่สามารถรองรับและสร้างภูมิคุ้มกันแก่องค์กรชุมชนได้ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและจำเป็นต้องสร้างและพัฒนาฐานข้อมูลให้สมบูรณ์เป็นปัจจุบัน ตลอดจนสนับสนุนการจัดการองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่ตัวแบบที่ดีในการดำเนินงานพัฒนาศักยภาพกลุ่มเป้าหมาย และสิ่งสำคัญที่องค์กรชุมชนจำเป็นต้องริเริ่มดำเนินการ คือ การประชาสัมพันธ์เชิงรุก เพื่อสร้างการรับรู้ในบทบาทภารกิจและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกระตุ้นเร้าให้สังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน จนสามารถเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและนำไปสู่การพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง

ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน กิจกรรมหลักที่ดำเนินการประกอบไปด้วยได้แก่ (1) การส่งเสริมกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน เพื่อเผชิญปัญหาวิกฤต โดยพัฒนาศักยภาพให้คนในชุมชนรวมกลุ่มกัน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรักษาผลประโยชน์ของชุมชนด้วยตนเอง รวมทั้งให้ความสำคัญกับการปรับวิถีคิดและวิธีทำงานของบุคลากรภาครัฐจากการเป็นผู้สั่งการมาเป็นผู้สนับสนุนในการจัดการและแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง (2) การส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ในลักษณะ “ร่วมคิด ร่วมทำและร่วมเรียนรู้” เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ประกอบด้วยกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนให้มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาสวัสดิการสังคมและสวัสดิภาพของชุมชน การฟื้นฟูอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน การค้นหาศักยภาพและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการจัดทำแผนความต้องการของชุมชน รวมทั้งการสร้างประชาคมภายในชุมชน

การเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนตำบลวังชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์จึงควรอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและใช้ทุนทางสังคมในการจัดการ เพื่อเอาชนะปัญหาที่องค์กรชุมชนต้องเผชิญ เมื่อองค์กรชุมชนมีปัญหาก็จะรวมกลุ่มเพื่อระดมทรัพยากรในชุมชนมาใช้ร่วมกัน โดยในแต่ละองค์กรชุมชนจะมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่างๆ เช่น มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านสังคม มิติทางวัฒนธรรมและมิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งไม่เท่ากันหรืออาจจะพัฒนาความเข้มแข็งได้เพียงบางมิติเท่านั้น นอกจากนี้ เงื่อนไขและกระบวนการนำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละมิติก็มีความแตกต่างกันไป

ดังนั้นจากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถนำมากำหนดปัจจัยและสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการพัฒนา และเป็นแนวทางในการทำให้เกิดองค์กรชุมชนเข้มแข็ง ดังนั้นทางผู้วิจัยจึงมีการระดมความคิดเห็นของประชาชนในตำบลวังชมภู ต่อสถานการณ์ภายในชุมชนต่อการพัฒนาชุมชนตนเอง โดยแสดงให้เห็นในรูปตารางดังนี้

ตารางที่ 4.1 แสดงการวิเคราะห์สถานการณ์ภายในชุมชน

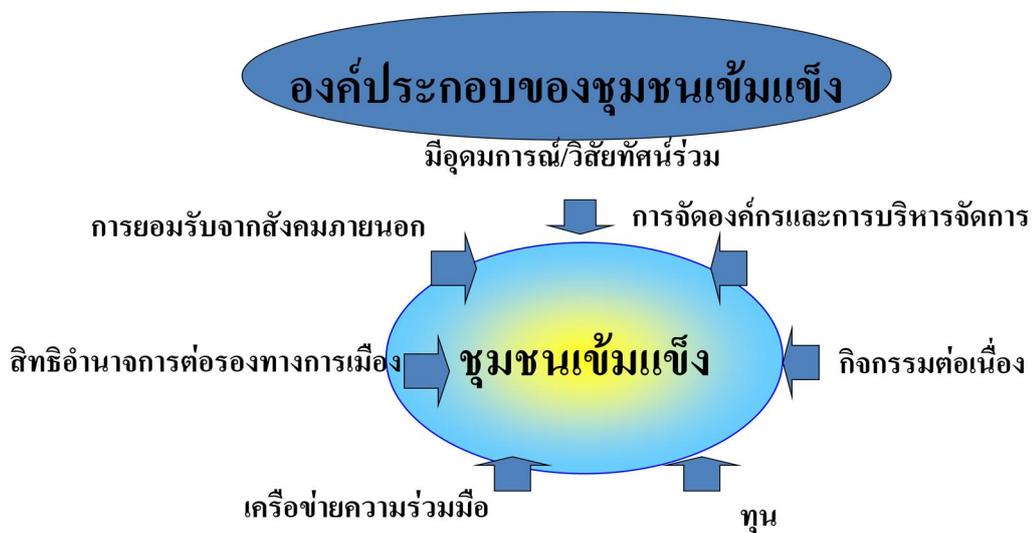
ด้าน	การวิเคราะห์สถานการณ์ภายในชุมชน			
	จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
1. ด้านเศรษฐกิจ	<ul style="list-style-type: none"> - มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในพื้นที่คือ “ไร่กำนันจุล” - พื้นที่ของตำบลวังชมภูสามารถปลูกพืชผักที่ปลอดสารพิษสามารถค้าขายได้ทั้งปี - มีการรวมกลุ่มกัน 	<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่ในการทำเกษตรมีน้ำท่วม น้ำป่าไหลหลาก - เพราะพื้นที่ต่อพื้นที่ภูเขา - มีแหล่งกระจายสินค้าน้อย 	<ul style="list-style-type: none"> - มีร้านค้าก้านัดจุด - แหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ - มีกลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจหลากหลาย 	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณจากหน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนกลุ่มอาชีพต่างๆ ในพื้นที่ - ขาดความต่อเนื่องในเรื่องการสนับสนุนด้านการอบรมให้

ด้าน	การวิเคราะห์สถานการณ์ภายในชุมชน			
	จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
	<p>เพื่อผลิตสินค้าในชุมชน เช่น กลุ่มเครื่องจักสานต่างๆ กลุ่มตีมีด กลุ่มอาหาร เป็นต้น</p> <p>- มีช่างฝีมือต่างๆ ในชุมชน เช่น ช่างไม้ ช่างปูน เป็นต้น</p> <p>- มีแรงงานมาก มีผลผลิตทางการเกษตรมาก</p>			<p>ความรู้ของหน่วยงานภาครัฐ</p> <p>- ค่าแรงต่ำ ราคาสินค้าไม่แน่นอน</p> <p>- รายได้ไม่สอดคล้องกับรายจ่าย</p>
2. ด้านสังคม	<p>- สภาพทางด้านชุมชนมีความปลอดภัย</p> <p>- กลุ่มเยาวชนส่วนใหญ่มีความรักความสามัคคีในชุมชน</p> <p>- มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน</p> <p>- เป็นสังคมแบบเครือญาติ วิถีชีวิตแบบเก่าดูแลผู้สูงอายุ</p>	<p>- ชุมชนมีลักษณะกระจัดกระจาย</p> <p>- ยังมีอบายมุข ยาเสพติดยังต้องเฝ้าระวังในพื้นที่</p> <p>- ช่องว่างระหว่างทางสังคมยังมีอยู่</p>	<p>- มีการให้ความรู้ด้านการดูแลผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ป่วย</p> <p>- มีความปลอดภัย</p> <p>- มีสนามกีฬาไว้ออกกำลังกาย</p>	<p>- ด้านสาธารณสุขไม่พอเพียง</p> <p>- ปัญหาทางด้านสุขอนามัย</p> <p>- ด้านการคมนาคมเส้นทางที่ใช้สัญจรยังมีสภาพที่ไม่สมบูรณ์ บางเส้นทางยังเป็นลูกลัง และบางเส้นทางเป็นหลุมบ่อทำให้การสัญจรไม่สะดวก</p>
3. ด้านการเมือง	<p>- ประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือในการใช้สิทธิในการเลือกตั้งตัวแทนของตนเอง</p>	<p>- ขาดการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองของภาครัฐ</p>	<p>- ผู้นำเข้มแข็งมีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ในชุมชนที่ดี</p>	<p>- การแบ่งพรรคแบ่งพวกในด้านการเมืองการปกครอง</p> <p>- ขาดความสามัคคี</p> <p>- ขาดกระจายอำนาจ</p>

ด้าน	การวิเคราะห์สถานการณ์ภายในชุมชน			
	จุดแข็ง	จุดอ่อน	โอกาส	อุปสรรค
	<ul style="list-style-type: none"> - มีการประชุมหมู่บ้านทุกเดือนทำให้ประชาชนมีการรับรู้ในเรื่องของสิทธิต่างๆ - มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในพื้นที่ชุมชนต่างๆ เช่น การรักษา 	<ul style="list-style-type: none"> อย่างต่อเนื่อง - ประชาชนไม่สนใจข้อมูลข่าวสารมี - ความคิดทางการเมืองการปกครองที่แตกต่างกัน 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการประชุมหมู่บ้านทุก 	<ul style="list-style-type: none"> ความคิดเห็นทางการเมืองที่ต่างกัน
4. ด้านวัฒนธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - มีวัดที่มีชื่อเสียงระดับจังหวัดอยู่ในพื้นที่ - หน่วยงานรัฐสนับสนุนในเรื่องของการส่งเสริมศาสนา วัฒนธรรม ได้แก่ การจัดงานวัด (หลวงพ่อดชดฯ) การจัดเลี้ยงศาลเจ้าพ่อชัยม่วงประจำปีทุกปี เป็นต้น - มีการสืบสานวัฒนธรรมภูมิปัญญาพื้นบ้านในด้านต่างๆ เช่น การจักสาน หมอชาวบ้าน เป็นต้น 	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดงบประมาณในการบำรุงรักษาและส่งเสริมทางด้านวัฒนธรรมภูมิปัญญาชาวบ้านจากหน่วยงานทางภาครัฐ - ชาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสานวัฒนธรรมยังน้อยอยู่ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีวัดเป็นศูนย์กลาง - มีปราชญ์ชาวบ้านความร่วมมือในการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีเข้มแข็ง 	<ul style="list-style-type: none"> - เทศบาลตำบลวังชมพูนับสนับสนุนงบประมาณในการจัดงานส่งเสริมทางด้านศาสนา และวัฒนธรรมในชุมชนเป็นอย่างดีทุกปี

4.4 รูปแบบการเสริมสร้างองค์ชุมชนเข้มแข็ง

สำหรับรูปแบบการเสริมสร้างองค์ชุมชนเข้มแข็งนั้น ได้นำผลแนวทางการวิเคราะห์สถานการณ์ภายในชุมชน และบริบท รวมทั้งกระบวนการเกิดและการพัฒนาขององค์ชุมชนมาหลอมรวมด้วยกัน โดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์ชุมชนตำบลวังชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์นั้นจึงควรอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและใช้ทุนทางสังคมในการจัดการ เพื่อเอาชนะปัญหาที่องค์ชุมชนต้องเผชิญ เมื่อองค์ชุมชนมีปัญหาก็จะรวมกลุ่มเพื่อระดมทรัพยากรในชุมชนมาใช้ร่วมกัน โดยในแต่ละองค์ชุมชนจะมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่างๆ เช่น มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านสังคม มิติทางวัฒนธรรมและมิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งไม่เท่ากันหรืออาจจะพัฒนาความเข้มแข็งได้เพียงบางมิติเท่านั้น นอกจากนี้ เงื่อนไขและกระบวนการนำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละมิติก็มีความแตกต่างกันไป นอกจากนี้จะต้องอาศัยองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ การมีอุดมการณ์/วิสัยทัศน์ร่วม การจัดองค์กรและการบริหารจัดการ กิจกรรมต่อเนื่อง ทุน เครือข่ายความร่วมมือ สิทธิอำนาจต่อรองทางการเมือง การยอมรับจากสังคมภายนอก ดังจะเห็นได้จากในรูปต่อไปนี้

รูปที่ 4.1 แสดงองค์ประกอบขององค์ชุมชนเข้มแข็ง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 สถานการณ์และบริบทภายในชุมชน

ตำบลวังชมภู หรือที่รู้จักกันในชื่อบ้านวังชมภูสมัยก่อน ตั้งอยู่บนพื้นที่ทางแยกของถนนสายสระบุรี - หล่มสัก โดยพื้นที่ดังกล่าวเป็นสถานที่จุดพักนอนของคนเดินทางสมัยก่อน โดยมีการเริ่มตั้งเป็นหมู่บ้านเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2479 - 2480 โดยตำบลวังชมภูเป็นตำบลหนึ่งที่ขึ้นอยู่กับตำบลนายม ต่อมาในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 กองทัพไทยได้มาตั้งหน่วยทหาร ฝ่ายสนับสนุนกำลังพลขึ้นในบริเวณบ้านสามแยกป่าดิว หรือตลาดเทศบาลตำบลวังชมภูในปัจจุบัน โดยเหตุที่ชื่อว่า “วังชมภู” ก็เพราะว่าเมื่อสมัยก่อนมีต้นชมพูต้นใหญ่อยู่ริมวังน้ำ จึงเรียกว่าวังชมพู แต่มีการเรียกชื่อเพี้ยนไปจากวังชมพูจึงมีการเรียกชื่อใหม่ในปัจจุบันว่าวังชมภู ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลง บ้านวังชมภูและบ้านป่าดิวได้แยกตัวมาจากตำบลนายม และมารวมตัวเป็นหมู่บ้านเดียวกัน และตั้งชื่อบ้านใหม่ว่า บ้านสามแยกวังชมภู หลังจากนั้นจึงมีประชาชนมาอาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณนี้เป็นจำนวนมาก ทางราชการจึงได้ยกฐานะหมู่บ้านขึ้นเป็น “ตำบลวังชมภู” เมื่อปี พ.ศ. 2515 ดังนั้นตำบลวังชมภู จึงเป็นตำบลหนึ่งใน 16 ตำบลของอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์

ปัจจุบันมีการปกครองแบ่งออกเป็น 13 หมู่บ้าน โดยมีนายศักดาพิทักษ์ประทาน เป็นกำนันคนปัจจุบัน คนในพื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการเกษตร มีโครงสร้างพื้นฐานที่ดี มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก มีแหล่งน้ำทางการเกษตรทั้งทางธรรมชาติ และแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นหลายแห่ง พื้นที่ของตำบลวังชมภู เป็นพื้นที่ราบหุบเขา มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ, วัตถุดิบ ที่นำมาสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นได้ มีเส้นทางคมนาคมที่เป็นสายหลัก ซึ่งเป็นการเอื้อต่อการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ได้เป็นอย่างดี ส่วนในการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนมีทั้งหมด 9 กลุ่มใหญ่ ในแต่ละกลุ่มก็มีจำนวนกลุ่มค่อนข้างมาก ส่วนในด้านศักยภาพของท้องถิ่นมีจุดเด่นของการรวมกลุ่มและประชากรการรวมกลุ่มในท้องถิ่นตำบลวังชมภู มีหลากหลายกลุ่ม และแต่ละกลุ่มมีการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ประชาชนยังมีความสามัคคีเป็นอย่างดี ให้ความร่วมมือกับการดำเนินงาน และกิจกรรมของตำบลเป็นอย่างดี

5.1.2 กระบวนการเกิดและการพัฒนาขององค์กรชุมชน

กระบวนการเกิดและการพัฒนาขององค์กรชุมชนผู้วิจัยได้ใช้หลักการสำคัญ 5 อย่างในการพัฒนา ได้แก่ หนึ่งมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนเป็นเจ้าของ ประชาชนเป็นผู้รับประโยชน์ ชุมชนตำบลวังชมภูผู้นำของชุมชนมีความเข้มแข็ง มีภาวะความเป็นผู้นำ ในการประสานชุมชนได้เป็นอย่างดี มีการเข้าถึงสมาชิกในชุมชนโดยมีกิจกรรมต่างในชุมชนและการแนะนำในเรื่องของการรวมกลุ่มอาชีพต่างๆ ที่สมาชิกสนใจ สองชุมชนมีความสมัครใจในการพัฒนาตนเอง ชุมชนตำบลวังชมภู มีความสมัครใจในการพัฒนาตนเอง และพร้อมที่จะพัฒนาตนเอง หากได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นการฝึกอบรมเกี่ยวกับอาชีพ หรือการพัฒนาทางด้านผลิตภัณฑ์ต่างๆ ให้มีความเหมาะสมกับความต้องการของตลาดและผู้บริโภค สามมีกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองตำบลวังชมภูการเข้าใจถึงความหลากหลายของสมาชิกในชุมชน การประสานชุมชนชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียวกัน การร่วมมือ ร่วมใจกันในการพัฒนาตนเอง มิใช่ประโยชน์ของผู้ใดเลยนอกจากประโยชน์ที่เกิดขึ้นในชุมชนนั่นเอง สี่ความยืดหยุ่น สอดคล้องเหมาะกับชุมชนพบว่า ชุมชนตำบลวังชมภูนั้นมีความหลากหลายทางด้านความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนวิถีชีวิตของคนในชุมชน ดังนั้นความยืดหยุ่นของชุมชนแห่งนี้มีความยืดหยุ่นสูงมาก ดังเกิดได้จากการสืบทอดในการจัดงานประจำปีในชุมชนต่างๆ ประชาชนในเขตพื้นที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการร่วมทำกิจกรรมของชุมชน และสุดท้ายความร่วมมือและยอมรับเป็นเครื่องมือเชื่อมประสานการทำงานการพัฒนาศักยภาพชุมชนของภาคีการพัฒนาชุมชนตำบลวังชมภู พร้อมที่จะพัฒนาศักยภาพของชุมชน โดยการพร้อมที่จะพัฒนาตนเองต่อการพัฒนากลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจ ให้มีผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐที่จะเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนในด้านการพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ ให้กับกลุ่มต่างๆ ในชุมชน

5.1.3 การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างองค์กรชุมชนเข้มแข็ง

จากผลการศึกษา พบว่าองค์กรชุมชนในตำบลวังชมภูปัจจัยภายนอกชุมชนมีตัวแปรสำคัญที่เอื้อต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน 3 ประการ กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ในฐานะนักพัฒนา การบูรณาการกับภาคีเครือข่าย และกระบวนการพัฒนาสังคม สำหรับปัจจัยภายในองค์กรชุมชนพบว่า สมาชิกขององค์กรชุมชนที่จำแนกออกเป็นด้านตามกลุ่มเป้าหมายจะมีทักษะและการรับรู้ต่อตนเองที่คล้ายคลึงกัน ทำให้มีอุดมการณ์ใกล้เคียงกัน มีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กรที่ชัดเจน สามารถเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวและสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ส่วนการมีผลประโยชน์ร่วมกันทางเศรษฐกิจ

จะเป็นสิ่งสำคัญในการริเริ่มกิจกรรมและสร้างการมีส่วนร่วม สำหรับผู้นำองค์กรชุมชนจะเป็นผู้นำที่มีภาวะการนำโดยธรรมชาติผ่านการเลือกตั้งจากสมาชิกทำให้เกิดการยอมรับจากสมาชิก ซึ่งโดยส่วนใหญ่ในระยะเริ่มต้นกิจกรรมสมาชิกส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมค่อนข้างน้อย แต่จากความคาดหวังต่อผลสำเร็จของกิจกรรมทำให้มีแนวโน้มของการมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น สำหรับชาวบ้านทั่วไปโดยส่วนใหญ่ยังไม่รับรู้การดำเนินงานขององค์กรชุมชน ทำให้ไม่เข้าร่วมสนับสนุนกิจกรรมได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ตำบลวังชมภูจะต้องดำเนินการประชาสัมพันธ์เชิงรุกในทุกรูปแบบ ส่วนการบริหารจัดการองค์กรชุมชนพบว่าเป็นการบริหารจัดการในรูปของคณะกรรมการแบบเป็นทางการ และเน้นการมีส่วนในการตัดสินใจของสมาชิก แต่ยังคงขาดการกำหนดกิจกรรมและช่องทางการติดต่อสื่อสารยังไม่ชัดเจนเป็นระบบ จำเป็นต้องกระตุ้นเร้าให้องค์กรชุมชนตระหนักถึงความสำคัญและกำหนดรูปแบบหรือระบบให้ชัดเจน เพื่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ ส่วนกิจกรรมพัฒนาพบว่า องค์กรชุมชนยังไม่สามารถจัดกิจกรรมที่หลากหลายและตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกได้อย่างทั่วถึงและครอบคลุมทุกองค์ของชีวิต แต่มีแนวโน้มในการพัฒนาแบบแผนของการเรียนรู้ และพัฒนาทางเลือกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตนอกเหนือจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น

การเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนตำบลวังชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์จึงควรอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและใช้ทุนทางสังคมในการจัดการ เพื่อเอาชนะปัญหาที่องค์กรชุมชนต้องเผชิญ เมื่อองค์กรชุมชนมีปัญหาก็จะรวมกลุ่มเพื่อระดมทรัพยากรในชุมชนมาใช้ร่วมกัน โดยในแต่ละองค์กรชุมชนจะมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่างๆ เช่น มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านสังคม มิติทางวัฒนธรรมและมิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งไม่เท่ากันหรืออาจจะพัฒนาความเข้มแข็งได้เพียงบางมิติเท่านั้น นอกจากนี้ เงื่อนไขและกระบวนการนำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละมิติก็มีความแตกต่างกันไป

5.1.4 รูปแบบการเสริมสร้างองค์กรชุมชนเข้มแข็ง

รูปแบบการเสริมสร้างองค์กรชุมชนเข้มแข็งนั้น ได้นำผลแนวทางการวิเคราะห์สถานการณ์ภายในชุมชน และบริบท รวมทั้งกระบวนการเกิดและการพัฒนาขององค์กรชุมชนมาหลอมรวมด้วยกัน โดยการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนตำบลวังชมภู อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์นั้นจึงควรอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและใช้ทุนทางสังคมในการจัดการ เพื่อเอาชนะปัญหาที่องค์กรชุมชนต้องเผชิญ เมื่อองค์กรชุมชนมีปัญหาก็จะรวมกลุ่มเพื่อระดมทรัพยากรในชุมชนมาใช้ร่วมกัน

โดยในแต่ละองค์กรชุมชนจะมีการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่างๆ เช่น มิติทางด้าน เศรษฐกิจ มิติทางด้านสังคม มิติทางวัฒนธรรมและมิติด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งไม่เท่ากันหรืออาจจะพัฒนาความเข้มแข็งได้เพียงบางมิติเท่านั้น นอกจากนี้ เงื่อนไขและกระบวนการนำไปสู่ความเข้มแข็งในแต่ละมิติก็มีความแตกต่างกันไป

5.2 ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาเสริมสร้างองค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง ไม่สามารถที่จะทำให้สำเร็จได้ในระยะเวลาอันสั้น ทั้งนี้ต้องอาศัยการให้ความรู้ การศึกษา การอบรม การทำประชาคม การสัมมนาซึ่งในการสัมมนาต้องติดตามผลประเมินอย่างละเอียด เพราะการประชุมสัมมนามีทั้งดีและไม่ดี ทำให้เกิดลัทธิเอาอย่าง โดยมีการเลียนแบบอย่างทั่วไป ถ้าการเลียนแบบการพัฒนาที่ดีจะเป็นสิ่งที่ดีสำหรับประชาชน แต่ถ้าเลียนแบบการพัฒนาที่ไม่ดีก็ถือว่าเป็นช่องว่างของกฎหมายได้ด้วยเช่นกัน โดยอาจจะใช้ฐานอำนาจของตัวเองเอาเปรียบสังคม ก็อาจทำให้ผู้บริหารนั้นใช้อำนาจในทางที่ผิด ดังนั้นการพัฒนาองค์กรชุมชนให้เข้มแข็งต้องอาศัยความรู้ จิตสำนึกในการรักท้องถิ่น จริยธรรมเป็นหลัก ชุมชนเข้มแข็งก็ต้องมีเศรษฐกิจที่ดี มีการจัดการผลประโยชน์ที่ดีและเป็นธรรมการทุกฝ่าย มีการให้การศึกษาทั่วถึง และประชาสัมพันธ์การทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการเสริมสร้างความเข้มแข็งของแต่ละชุมชนจะอยู่บนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและใช้ทุนทางสังคมในการจัดการ เพื่อเอาชนะปัญหาที่ชุมชนต้องเผชิญ เมื่อชุมชนมีปัญหาก็จะรวมกลุ่มเพื่อระดมทรัพยากรในชุมชนมาใช้ร่วมกัน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรมภาษาไทย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 2551.โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาโจทย์วิจัย.

เพชรบูรณ์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

ชมนาด แก้วนิมิตร, 2542. บทบาทผู้นำชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เดวิด แมทธิวส์, 2541. จากปัจเจกชนสู่สาธารณะ: กระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง.

กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

นิตยาภรณ์ หิรัญนิรมล, 2543. ฝ่าวิกฤติด้วยพลังชุมชน. กรุงเทพฯ : กรมประชาสัมพันธ์.

นันทิยา หุตานวัตร และ ณรงค์ หุตานวัตร, 2546. การพัฒนาองค์กรชุมชน. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.

ปัญญากร แก้วส่อง. การมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์การพัฒนา. มนุษยศาสตร์

สังคมศาสตร์ (มหาวิทยาลัยขอนแก่น). ปีที่ 13, ฉบับที่ 2 (พ.ย. 2538-เม.ย. 2539), หน้า 119-124.

ประธานการพัฒนาชนบทและเมือง, สำนัก, 2544. รายงานการวิจัย การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาธุรกิจชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ, 2543. กระบวนการและเทคนิคการพัฒนาของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). 2539. การพัฒนาที่ยั่งยืน. มูลนิธิพุทธธรรม. กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.

พระราชวรมุณี วารสารครุศาสตร์ ปีที่ 27 ฉบับที่ 3 มี.ค.-มิ.ย. 2542. การเสวนาทางวิชาการ เรื่อง การศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามแนวคิดเชิงพุทธศาสตร์. จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย. หน้า 36-47.

มนตรี กรรพุมมาลย์, 2545. การศึกษาและวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม. เอกสาร

ประกอบการฝึกอบรมนักศึกษา โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

_____, 2547. การประชุมวิชาการสังคมวิทยาแห่งชาติ เรื่องการศึกษาองค์กรชุมชนเข้มแข็งและการพัฒนารูปแบบเครือข่ายองค์กรชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนใน

เขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2534. การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : บางกอกบลู๊ต็อก.
 วราพร ศรีสุพรรณ. 2543. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง การพัฒนาแบบยั่งยืน: ทางเลือกใหม่ใน
 การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
 วิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, สถาบัน, 2540. องค์การชุมชน กลไกเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนา
 สังคม. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
 วินัย วีระวัฒนานนท์. 2538. สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา. กรุงเทพฯ: บริษัท ส่องสยาม.
 วินัย วีระวัฒนานนท์. 2541. สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา. สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน
 นครปฐม.

- สรรเสริญ วงศ์ช่อม, 2544. เศรษฐกิจพอเพียง: พื้นฐานสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ
 เสรี พงศ์พิศ และคณะ, 2545. กระบวนการเรียนรู้สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน บทประกอบ PowerPoint รวม
 แนวคิดหลักในการทำแผนแม่บทชุมชนและการทำประชาพิจัย (PR&D). กรุงเทพฯ: มูลนิธิ
 หมู่บ้าน.
 สุกัญญา อุนากานนท์. 2547. เศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทีพีเอ็น เพรส.
 World Commission on Environment and Development (WCED). 1987. **Our Common
 Future**. Oxford and New York: Oxford University Press.
 อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2544. วิธีคิดเชิงซ้อนในการวิจัยชุมชน: พลวัตและศักยภาพของชุมชน
 ในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
 โอภาส ปัญญา, 2542. ประชาคมรากหญ้า ขบวนการคนกล้า สร้างบ้าน วันใหม่ ประสบการณ์จริง
 จากชุมชนเข้มแข็งระดับตำบล 4 ภาค. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

บรรณานุกรมอิเล็กทรอนิกส์

- กรอบแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน (Online). Accessed 2007 January 9. Available from <http://www.nesdb.go.th/econSocial/naturalResource/attachment/02.doc> (วันที่ 15 ตุลาคม 2551)
 แนวความคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Online). Accessed 2007 January 9. Available from
<http://www.mnre.go.th/MNRE/Agenda21/a-01.htm> (วันที่ 15 ตุลาคม 2551)
 ปรีชา เปลี่ยนวงศ์สานต์. 2547. นิเวศวิทยาการเมืองและมโนทัศน์แห่งความยั่งยืนยาวนาน.
 [Online]. Available. URL: <http://www.seub.ksc.net/datacenter/datacenter10/vision.html>

<http://learners.in.th/blog/nanie/93713> (วันที่ 15 ตุลาคม 2551)

http://203.157.71.149/users_file/File/Information/abstract/par/par%204.doc (วันที่ 15 ตุลาคม 2551)

<http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=139> (วันที่ 16 ตุลาคม 2551)

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รูปภาพกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ภาคผนวก ข

แนวคำถามในการประชุมเชิงปฏิบัติการ

1. ประวัติความเป็นมาของตำบลวังชมภู
2. สถานการณ์ของตำบลวังชมภูในปัจจุบัน
3. กระบวนการเกิดและการพัฒนาขององค์กรชุมชน
4. การวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสีย โอกาส อุปสรรคของตำบลวังชมภูในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม
5. แนวทางการเสริมสร้างองค์กรชุมชนเข้มแข็ง